

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

**МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО
(основи теорії)**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
та РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

для студентів III курсу денної та заочної форм навчання

**спеціальність 293 «Міжнародне право»
галузь знань 29 «Міжнародні відносини»**

Ужгород – 2019

УДК 341.1/8 (076)

Д - 33

Динис Г.Г. Міжнародне публічне право (основи теорії): навчально-методичні матеріали та Робоча програма навчальної дисципліни, спеціальність 293 «Міжнародне право», для студентів III курсу денної та заочної форм навчання. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2019. 136 с.

Розробники:

Г. Г. Динис – завідувач кафедри міжнародного права ДВНЗ «УжНУ», к.ю.н. /міжнародне право/, професор кафедри, доцент;

С. А. Онуфрій – викладач, аспірант кафедри міжнародного права ДВНЗ «УжНУ», kaf.mp.uzhnu@gmail.com

«Міжнародне публічне право» (основи теорії). Навчально-методичні матеріали та Робоча програма навчальної дисципліни підготовлена на підставі вимог діючих стандартів вищої освіти України, галузь знань «Міжнародні відносини» (0302), спеціальність 293 «Міжнародне право», у відповідності до «Концепції розвитку кафедри міжнародного права ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та пріоритетних напрямів освітньої, методичної та наукової діяльності на 2015-2025 роки», а також практики викладання курсу навчальної дисципліни «Міжнародне право» (основи теорії).

Лектори:

Динис Г.Г., к.ю.н. / міжнародне право/ професор кафедри, доцент;

Дьордяк О.В., к.ю.н./міжнародне право/, доцент кафедри міжнародного права.

Схвалено на засіданні кафедри міжнародного права
(протокол від 28 серпня 2019 р. № 1)

Заступник завідувача кафедри міжнародного права
_____ (доц. О.І. Котляр)

Схвалено науково-методичною радою юридичного факультету
(протокол від «21» травня 2019 р. № ____)

Голова науково-методичної ради
юридичного факультету
_____ (_____)
« ____ » _____ 2019 р.

© Динис Г.Г., 2019

АНОТАЦІЯ

Навчально-методичні матеріали та Робоча програма **«Міжнародне публічне право» (основи теорії)** підготовлені на підставі вимог діючих стандартів вищої освіти України, галузь знань (29) «Міжнародні відносини», спеціальність 293 «Міжнародне право», практики викладання курсу у закладах вищої освіти (ЗВО) України та зарубіжних інституціях містить систему організаційно-методичних заходів, що сприятимуть студентам у засвоєнні знань, компетенцій, умінь та навичок із зазначеної дисципліни.

Навчальна дисципліна **«Міжнародне публічне право» (основи теорії)** є нормативною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців зі спеціальності «Міжнародне право» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр».

Викладається у V-VI семестрах, в обсязі 285 навчальних годин (9,5 кредитів ECTS (the European Credit Transfer System), а саме: лекції – 62 год., семінарські заняття – 82 год, самостійна робота – 141 година.

Завершується семестр іспитом та написанням курсової роботи із захистом в ЕК.

Мета дисципліни та завдання дисципліни – ознайомити/навчити студентів III курсу юридичного факультету, спеціальність «Міжнародне право»:

- фундаментальним основам теорії та практики міжнародного права; нормативними, академічними, доктринальними та іншими джерелами міжнародного права;
- навчити використанню на практиці теоретичних знань з міжнародно-правових питань, що постають перед міжнародним суспільством;
- ознайомити з застосуванням цифрових компетенцій, оцінок та редагування цифрового контенту міжнародно-правової інформації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право» (основи теорії) формуються навички та уміння, загальні та спеціальні, предметно-фахові, соціально-особистісні, інструментальні, загальнонаукові компетентності:

знати:

- понятійно-категоріальний апарат, юридичну природу, сферу дії та джерела міжнародного права;
- основні принципи міжнародного права;
- суб'єкти міжнародного права;
- реалізацію міжнародного права;
- норми міжнародного права: поняття норми та механізми реалізації норм міжнародного права; правотворчий процес у міжнародному праві;
- співвідношення та взаємодія міжнародного і національного права;
- реалізацію міжнародного права та міжнародно-правові відносини;
- відповідальність у міжнародному праві, контрзаходи та санкції;
- мирне вирішення спорів, міжнародна законність та правопорядок;
- визнання та правонаступництво в міжнародному праві;
- міжнародний правотворчий процес;
- основи відповідальності суб'єктів міжнародного права за порушення його норм та застосування міжнародно-правових санкцій;
- становлення та сучасний стан розвитку міжнародної юстиції;
- поняття і сутність міжнародної законності та міжнародного правопорядку;

вміти:

- логічно та професійно обґрунтовувати та висловлювати індивідуальну точку зору з проблематики міжнародного права;
- професійно використовувати юридичні поняття та категорії, що застосовуються у сфері міжнародного права та міжнародних відносинах;

- здійснювати міжнародно-правовий аналіз сучасних зовнішньополітичних ситуацій та проблем;
- самостійно визначати та здійснювати наукові дослідження актуальних проблем міжнародного права, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів наукових досліджень;
- спілкуватися державною та іноземними мовами як усно, так і письмово;
- здійснювати пошук, оброблення та аналіз різних видів наукової інформації вітчизняних та зарубіжних документальних джерел з міжнародно-правової проблематики;
- працювати в міжнародному середовищі;
- діяти відповідально;
- наполегливо служити благородним цілям в ім'я збереження миру, свобод та прав людини, відстоювати національні інтереси суверенної, незалежної держави України за допомогою міжнародно-правових механізмів;
- запроваджувати цифрові компетенції та набувати навичок пошуку, оцінки та редагування цифрового контенту міжнародно-правової інформації;
- функціонально використовувати високі технології для ведення діалогу в он-лайн середовищі.

Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівців з міжнародного права. Нормативна навчальна дисципліна «Міжнародне публічне право» (основи теорії), що викладається у V та VI семестрах, є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» галузь знань (29) «Міжнародні відносини», спеціальність 293 «Міжнародне право».

Зв'язок з іншими дисциплінами. Вивчення цієї дисципліни здійснюється на основі вивчених навчальних дисциплін «Загальна історія держави і права зарубіжних країн», «Міжнародне інформаційне право», «Теорія держави і права», «Міжнародне право» (вступ до спеціальності), «Історія міжнародного права» та продовжується вивченням навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право» (основні галузі та інститути) у VI, VII та VIII семестрах, а також галузевими міжнародно-правовими дисциплінами. Студенти активно вивчають іноземні мови, що створює можливості ознайомлення з джерелами міжнародного права в оригіналі.

Методика викладання навчальної дисципліни «**Міжнародне право**» (**основи теорії**) здійснюється на основі класичної університетської та інноваційної систем організації навчального процесу із застосуванням сучасних педагогічних, інформаційних інтернет-технологій, засобів комунікації (форми, методи, методики технологій навчання) та підготовки індивідуальних/самостійних завдань студентів (есе, моделювання міжнародно-правових кейс-ситуацій (судових рішень), метод створення проєктів, навчання у кооперації з представниками інших спеціальностей, аналіз та вивчення case–study рішень міжнародних судових інституцій, ділових ігор, презентацій, тощо) з метою досягнення відповідного рівня теоретичних знань та практичних навичок.

Студенти удосконалюють уміння та навички опрацювання нормативних, наукових джерел, включно з матеріалами Комісії міжнародного права ООН, рішеннями Міжнародного Суду ООН, міжнародних судових інституцій.

Загальні рекомендації до підготовки практичних занять

На основі вивчення вказаних нормативних джерел, основної та рекомендованої літератури, а також інших відкритих он-лайнних довідково-бібліотечних інформаційних джерел бути готовим до аналізу аргументації про визначений до кожної теми понятійно-категоріальний апарат міжнародного права, спробувати індивідуально сформулювати юридичні характеристики правового явища та бути готовим предметно вести діалог.

Інформаційні джерела – науково-методичні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних центрів дослідження міжнародного права, університетів та інститутів, навчальні посібники, монографічні та доктринальні дослідження з міжнародного права, наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, вітчизняні та зарубіжні періодичні фахові видання, включаючи джерела Інтернету, енциклопедичні словники та інші наукові джерела українською та іноземними мовами, міжнародно-правові нормативні документи, джерела Комісії міжнародного права ООН, судові рішення Міжнародного Суду ООН та міжнародних судів ad hoc, установчі документи міжнародних організацій та міжнародних судових установ, практика вирішення міжнародно-правових суперечок.

Інформаційні ресурси / Веб-ресурси: «Законодавство України»; Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського; Юридична бібліотека; Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Міністерство юстиції України; Міністерство закордонних справ України; Конституційний Суд України; Верховний Суд України; Сайт Міжнародного суду ООН; Організації Об'єднаних націй; сайт Комісії з міжнародного права ООН; сайт бібліотеки ООН; United Nations Juridical Yearbook. [un.org>law/UNJuridicalYearbook/](http://un.org/law/UNJuridicalYearbook/)United Nations Juridical Yearbooks of the International Law Commission . United Nations Treaty Collection Ceci est la page d'accueil de la Collection des traités des Nations, United Nations Headquarters in New York). <https://treaties.un.org>; United Nations Legislative Series. Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders... The present website contains summaries of judgments, advisory opinions and orders of the International Court of Justice in all the official languages of the United Nations. It contains electronic versions of published volumes, covering the period 1948–2012...[legal.un.org>ICJSummaries/index.html](http://legal.un.org/ICJSummaries/index.html); United Nations Diplomatic Conferences; British Library: Online Gallery; United Nations Audiovisual Library of International Law. [legal.un.org>avl/ha/vccr/vccr.html](http://legal.un.org/avl/ha/vccr/vccr.html)

Контроль знань і розподіл балів, які отримують студенти за виконання Робочої програми «Міжнародне публічне право» (основи теорії). Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою. У змістовий модуль 1 (ЗМ 1) входять теми 1 – 5, у змістовий модуль 2 (ЗМ 2) – теми 6 – 10, у змістовий модуль 3 (ЗМ 3) теми 11 – 16, у змістовий модуль 4 (ЗМ 4) теми 17 – 21. Умовою допуску до іспиту є обов’язкове виконання Робочої програми навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право» (основи теорії), вимог щодо лекцій та семінарських занять, активна участь в їх проведенні, виконання завдань до самостійної роботи, підготовка доповідей та рефератів згідно з Робочою програмою (теми визначаються викладачем).

Знання та розуміння студентів оцінюється на таких рівнях: опитування у різних формах, тестові завдання, здійснення аналітики, кейс-стаді, тематичні дослідження, підготовки есе, legal opinion.

Когнітивні навички (навички мислення) студентів оцінюються за допомогою: модулів, есе, тестів, практичної та самостійної роботи над юридичними проектами, аналізу нормативних джерел, монографічної та доктринальної літератури вітчизняних і зарубіжних вчених, судових рішень міжнародних судових інстанцій.

Практичні навички студентів оцінюються за допомогою: модулів, тестів, есе, практичної та самостійної роботи з питань підготовки проєктів міжнародних договорів/конвенцій, практичної та самостійної роботи над юридичними проектами, рольових ігор, аналізу правових норм з метою обґрунтування legal opinion юридичних позицій з питань імплементації норм міжнародного права.

Шкала оцінювання: національна та ECTS¹

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82 – 89	B	добре	зараховано
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену	не зараховано, з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано обов’язкове повторне вивчення дисципліни

¹ **ECTS (European Credit Transfer System)** - європейська система залікових кредитів (система кредитів ECTS) була розроблена Європейською комісією в 1997 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО (ОСНОВИ ТЕОРІЇ)»**

V СЕМЕСТР

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Сучасне міжнародне право, глобальне право та право Інтернету або кіберправо та глобальне інформаційне міжнародне співтовариство.

Тема 2. Поняття, природа юридично обов'язкової сили та сфера дії міжнародного права.

Тема 3. Джерела міжнародного права (ст.38 Статуту Міжнародного Суду ООН).

Тема 4. Система та структура міжнародного права.

Тема 5. Норми міжнародного права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Тема 6. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН).

Тема 7. Основні принципи міжнародного права (Статут ООН).

Тема 8. Співвідношення міжнародного та національного права.

Тема 9. Суб'єкти/актори міжнародного права.

Тема 10. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання.

VI СЕМЕСТР

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

Тема 11. Визнання статусу держави, урядів та інші види визнання в системі міжнародного права.

Тема 12. Міжнародне правонаступництво держав.

Тема 13. Міжнародна правотворчість та правосвідомість.

Тема 14. Міжнародні правовідносини.

Тема 15. Відповідальність у міжнародному праві.

Тема 16. Санкції та контрзаходи у міжнародному праві.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Тема 17. Основи юрисдикції та міжнародне право.

Тема 18. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві.

Тема 19. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання / приклад: агресія Російської Федерації проти України.

Тема 20. Трансформації та синкретизм сучасного міжнародного права. Теорія та практика трансформації міжнародного права (XXст. – початок XXI ст.).

Тема 21. Сучасний глобальний правопорядок.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

1 СЕМЕСТР

НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
	Лекції	Семінари	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1			
Тема 1. Сучасне міжнародне право, глобальне право та право Інтернету або Кіберправа та глобальне інформаційне співтовариство.	2	-	4
Тема 2. Поняття, природа юридично - обов'язкової сили та сфера дії міжнародного права.	3	4	4
Тема 3. Джерела міжнародного права (ст.38 Статуту Міжнародного Суду ООН).	3	2	4
Тема 4. Система та структура міжнародного права.	2	2	4
Тема 5. Норми міжнародного права.	2 <hr/> 12 год	2	4
Модульна контрольна робота 1.		на семінарі 2	

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2			
Тема 6. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН).	2	2	4
Тема 7. Основні принципи міжнародного права (Статут ООН).	4	4	8
Тема 8. Співвідношення міжнародного та національного права.	4	2	4
Тема 9. Суб'єкти/актори міжнародного права.	4	2	4
Тема 10. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин».	2 — 16	2	4
Модульна контрольна робота 2.	28	на семінарі 2	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3			
Тема 11. Визнання держави, урядів та інші види визнання в системі міжнародного права.	2	2	8
Тема 12. Міжнародне правонаступництво держав.	4	2	
Тема 13. Міжнародна правотворчість та правосвідомість.	2	2	8
Тема 14. Міжнародні правовідносини.	2	2	8
Тема 15. Відповідальність у міжнародному праві.	4	2	4
Тема 16. Санкції та контрзаходи в міжнародному праві.	4 — 18	2	4
Модульна контрольна робота 3		на семінарі 2	

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 17. Основи юрисдикції та міжнародне право.	2	2	12
Тема 18. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві.	2	2	18
Тема 19. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання / приклад: агресія Російської Федерації проти України /	6	2	18
Тема 20. Трансформації та синкретизм сучасного міжнародного права (теорія та практика трансформації міжнародного права (XX-початок XXI ст.)	4	2	18
Тема 21. Сучасний глобальний правопорядок	4 <hr/> 16	2	18
Модульна контрольна робота 4.	34	на семінарі 2	
Всього:	62	82	141

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль 1

Тема 1. Сучасне міжнародне право, глобальне право, право Інтернету або Кіберправа та глобальне інформаційне співтовариство

Лекція 1. Сучасне міжнародне право, глобальне право, право Інтернету або Кіберправа та глобальне інформаційне співтовариство (2год.)

1. Юридичні характеристики сучасного міжнародного права.
2. Концептуальні ідеї кваліфікації «глобальне право». Вчені Террі Холлідей та Павло Осінський (США).
3. Доктринальні основи права Інтернету або Кіберправа та глобальне інформаційне співтовариство.

Тема 2. Поняття, юридична природа обов'язкової сили та сфера дії міжнародного права

Лекція 2. Поняття, юридичної природи та сфера дії міжнародного права (2 год.)

1. Поняття терміну « міжнародне право».
2. Визначення поняття «міжнародне публічне право».
3. Методологічні підходи до розуміння юридичної сутності міжнародного права.
4. Головне призначення міжнародного права.
5. Юридичні характеристики міжнародного права як системи права.

Лекція 3. Природа юридично обов'язкової сили міжнародного права (2 год.)

1. Юридичні характеристики суб'єктної, предметної та об'єктної сфер дії і джерельної бази міжнародного права.
2. Метод правового регулювання та координаційний характер міжнародного права.
3. Юридичний порядок застосування примусу для дотримання норм міжнародного права.
4. Міжнародне публічне право, міжнародне приватне право, право Європейського Союзу.
5. Природа юридично обов'язкової сили міжнародного права (сучасні теорії сутності і юридично обов'язкової сили міжнародного права).

Тема 3. Джерела міжнародного права (ст.38 Статуту Міжнародного Суду ООН)

Лекція 4. Джерела міжнародного права (ст.38 Статуту Міжнародного Суду ООН) (4 год.)

1. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН стосовно джерел міжнародного права, що Суд зобов'язаний застосовувати при вирішенні міжнародних спорів між державами.
2. Міжнародний договір як універсальне джерело міжнародного права. Міжнародний звичай як універсальне джерело міжнародного права. Значення міжнародного звичаю у класичному та сучасному міжнародному праві.
3. Загальні принципи міжнародного права, визнані цивілізованими націями (п.3, ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН): взаємність, рівність,

добросовісність (принцип есторель /good faith/bona fides), відповідальність, справедливість, рівність перед законом, законність, *pacta sunt servanda*.

4. Міжнародна судова практика про загальні принципи права дружніх відносин та співробітництва між державами.
5. Поняття допоміжних засобів для визначення міжнародно-правових норм.
6. Рішення міжнародних судів та арбітражів; доктрина міжнародного права.
7. Значення актів міжнародних органів і організацій для формування норм міжнародного права.
8. Міжнародно-правова доктрина про природу актів та силу рішень міжнародних органів і організацій.
9. Англо-американська доктрина міжнародного права про загальні принципи права.

Тема 4. Система та структура міжнародного права

Лекція 5. Система та структура міжнародного права (2 год.)

1. Системи міжнародного права. Доктринальні та Комісії міжнародного права (ООН) підходи до кваліфікації «система міжнародного права».
2. Співвідношення системи й структури міжнародного права.
3. Головні елементи структури міжнародного права: норми міжнародного права; інститути міжнародного права; галузі та підгалузі права.
4. Поняття галузі міжнародного права та її структура. Види галузей міжнародного права.
5. Поняття й структура інститутів міжнародного права. Класифікація інститутів сучасного міжнародного права: загальносистемні, міжгалузеві, внутрішньогалузеві, суміжні інститути міжнародного права.
6. Система міжнародного права, система науки міжнародного права та система учбових курсів міжнародного права.

Тема 5. Норми міжнародного права

Лекція 6. Поняття та юридичні характеристики норм міжнародного права (2 год.)

1. Види міжнародно-правових норм та їх класифікація: ієрархічне місце у системі; сфера дії; юридична ефективність/дієвість; нормативний характер, форми та способи утворення; терміни дії.
2. Поняття імперативних норм (*jus cogens*) та особливості їх творення.
3. Концепція «м'якого права» (*soft law*) у доктрині міжнародного права.
4. Ієрархічний порядок норм міжнародного права.
5. Звичаєві та договірні міжнародно-правові норми.

Семінар 1. Понятійно-категоріальний апарат міжнародного права (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Визначення понятійно-категоріального апарата загального права/юриспруденції.
2. Походження терміна «міжнародне право».
3. Визначення поняття «міжнародне публічне право»: «*International law*», «*Foreign relations law*», «*Foreign law*», «*Transnational law*», «*Global law*», «*Supranational law*».
4. Основні правові школи про визначення міжнародного права:
 - 1) позитивістська,
 - 2) природно-правова,
 - 3) соціологічна,
 - 4) реалістів.

Самостійна робота (6 год.)

I. Підготувати коментар до кожного визначення міжнародного права та бути готовим до аргументованого захисту індивідуальних підходів у процесі діалога.

II. Проаналізувати доктринальне поняття «міжнародне право» і пояснити (письмово):

1. See.: Jeremy Bentham (1748-1832). International law -the body of legal rules, norms, and standards that apply between sovereign states and other entities that are legally recognized as international actors. The term was coined by the English philosopher. The nature and development of international law Definition and scope According to Bentham's classic definition, international. *ENCYCLOPEDIA BRITANNICA. Government, Law, and Politics.* <https://www.britannica.com/topic/browse/Government-Law-and-Politics/Law/International-Law>.

2. Буткевич В. Г. «Міжнародне право – це система юридичних норм, які регулюють міжнародні відносини з метою забезпечення миру, прав людини і співробітництва, це рішення і правові засоби їх застосування, прийняті повноважними суб'єктами для реалізації спільних інтересів».

3. Буроменський М.В. «Міжнародне право – це особлива система юридичних норм і принципів, що регулюють міжвладні міжнародні відносини та висловлюють узгоджену позицію учасників цих відносин на певному етапі розвитку цивілізації, шляхом встановлення взаємних прав і обов'язків»

4. Лукашук И. И. «Международное право – это система юридических норм, регулирующих межгосударственные отношения в целях обеспечения мира, прав человека и сотрудничества».

5. Тункин Г.И. «Международное право представляет собой совокупность юридических норм, регулирующих отношения между государствами, в том числе разнородных по своей классовой природе, а также других субъектов международного права, создаваемых путем согласования воли участников этих отношений и обеспечиваются в случае необходимости принуждением, которое осуществляется самими государствами индивидуально или коллективно, а также международными организациями».

6. У шеститомному «Курсі міжнародного права» (соціалістична доктрина міжнародного права) міжнародне право визначається наступним чином:

«Советскими учеными выработаны определения международного права, основанные на марксистско-ленинском учении; они получили признание и в других социалистических странах. Опираясь на эти определения, мы можем охарактеризовать современное международное право как созданную и развивающуюся на основе согласования воли государств систему юридических норм, призванных регулировать международные отношения в целях обеспечения мирного сосуществования государств, равноправия и самоопределения народов.» (Курс международного права: в шести томах. Т.1.) А.С. Бахов, Д.И. Бараташвили, Ф.И. Кожевников, Д.Б. Левин, И.И. Лукашук, И.И. Лукин, Г. И.Тункин, И. А. Ушаков. Понятие и сущность современного международного права /гл. ред. Ф. И. Кожевников, В.М. Корецкий, Д.Б. Левин, Г. И.Тункин и др. Москва: Наука, 1967-1993. Т-1, 38с.

7. У семитомному «Курсі міжнародного права» міжнародне право визначається так:

«Современное международное право можно определить, как систему юридических норм, регулирующих отношения между государствами и другими субъектами международного права, создаваемых путем согласования воли участниками этих отношений и обеспечиваемых в случае необходимости

принуждением, которое осуществляется государствами, а также международными организациями». Курс международного права: в 7 томах Т.1. Понятие, предмет и система международного права /Ю.А. Баскин, Н. В. Крылов, Д. Б. Левин и др; гл. ред. В. Н. Кудрявцев. Москва: Наука, 1989-1993. Т-1. С. 29.

8. Kelsen H. «International law or the law of nations is the set of rules that govern the behavior of countries ... to their mutual relations». «Міжнародним правом або правом народів називається сукупність норм, які... регулюють поведінку держав в їх взаємовідносинах» (Kelsen H. Principles of International Law. N.Y., 1966. P. 3).

9. Hart C. International law is concerned with the rights of nations to act as determined by precedents, treaties, and juristic writings, which is unconnected to whether such conduct is fair or morally just./ Міжнародне право стосується прав націй діяти так, як це визначено прецедентами, договорами та юридичними дослідженнями , що не пов'язане з тим, чи є така поведінка справедливою чи морально справедливою. Hart, HLA (1994), The Concept of Law, 2nd edition, Oxford: OUP.

10. Henkin L. Also, international law may be considering only voluntarily and otherwise unenforceable, most nations do observe the norms of international law, recognizing that it is in their interest to do so and attempting to avoid undesirable consequences. International Law does influence behavior and reflect international order and it responds to the changing needs of an international society. The politics served by international law are: order, stability, peace, independence, justice, and welfare. In all the fear of of extra-legal consequences encourages obedience; international law simply relies on such consequences (primarily economic and diplomatic sanctions) most heavily. / International Law. Cases and materials. Third

edition by Louis Henkin, Columbia University, School of law, Richard Crawford Pugh, Schachter, Hans Smit Columbia University, School of law; American Casebook Series; West Publishing Co, St. Paul, Mnn., 1993. 1595 pages.

11. Fitzmaurice E. There is a customary rule of international law that the consent of states to a rule makes the rule binding on them. The Charter of UN does not do so since it is concerned only with breaches of international law that amount to acts of aggression. However, the United Nations does have censure power that induces compliance.

12. Higgins R. «International law is not a rules of law... rules of law only accumulate the tendencies of past decisions. They have nothing to do with today's changing conditions. The view of law as a norm should be rejected on the basis of understanding of law as a process of legal decision-making, which does not aim to be neutral or devoid of value, but requires validity».

Міжнародне право не є нормами права...норми права лише накопичують тенденції минулих рішень. Вони не мають зв'язку з умовами сьогоденних проблем, що змінюються. Погляд на право як на норми слід відкинути.

З розуміння права як процесу прийняття правових рішень, який не ставить за мету бути нейтральними або позбавленими ціннісних орієнтирів, а вимагає владності. (Higgins R. Policy Considerations and the International Judicial Process // International and Comparative Law Quarterly. 1968.Vol.17. p. 58-59).

Таким чином, міжнародне право, – по суті є встановлення цілей у спільних інтересах і забезпечення засобами їх досягнення (Higgins R. The Identity of International Law London, 1982.

13. The thesis of Jenks' work is that postwar international relations presents for the first time in the history of the modern state system a true basis for a world common law. «Contemporary international law», the author states, «can no longer be

reasonably presented in the framework of the classical exposition of international law as the law governing the relations between states, but must be regarded as the common law of mankind in an early stage of development.» THE COMMON LAW OF MANKIND, by C. Wilfred Jenks. New York: Frederick A. Praeger, 1958.; THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL LAW BY THE INTERNATIONAL COURT, by Sir Hersch Lauterpacht. New York: Frederick A Praeger, 1958. P. 633.

14. Гердеген М. «...можна визначити міжнародне право як сукупність правових положень щодо (суверенних) взаємовідносин держав, міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права між собою разом з актуальними для спільноти народів (чи для її частин) правами чи обов'язками індивідів. Маттіас Гердеген. Міжнародне право (пер. з нім.) К.: «К.І.С.», 2011. 516с.

15. Мережко О.О. «Міжнародне право – це система норм, які визнаються міжнародним співтовариством (суспільством) як правові та які регулюють відносини в рамках цього співтовариства». История международно-правовых учений / О. Мережко. К.: Таксон, 2006. 492 с.; Юридическая энциклопедия URL: <http://www.right777.ru/enc/3237.html>.

16. Динис Г.Г. «Міжнародне право – це система нормативних міжнародних прав та зобов'язань акторів/суб'єктів міжнародних відносин, сформована на основі загальних та основних *jus cogens* принципів міжнародного права, міжнародних звичаїв, судових рішень міжнародних судових інституцій з метою врегулювання проблем миру та безпеки, забезпечення основних прав та свобод людини, а також створення міжнародно-правових умов для співробітництва членів міжнародного співтовариства». Динис Г. Курс лекцій навчальної дисципліни «Міжнародне право» Вступ до спеціальності. Навчально-методичні матеріали та Робоча програма дисципліни. Ужгород, 2019 р. Інформаційні

ресурси/ ДВНЗ «УжНУ»/кафедра міжнародного права.

III. Проаналізувати дефініції «міжнародне право» в – Recommended citation:
1 Am. Soc’y Int’l L., «International Law Defined,» in Benchbook on International Law § I. A (Diane Marie Amann ed., 2014), available at URL:www.asil.org/benchbook/definition.pdf

Основна література

Рекомендована література

Семінар 2. Природа юридичної обов’язковості міжнародного права (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Юридичні характеристики суб’єктної, предметної і об’єктної сфери дії міжнародного права.
2. Нормативні джерела міжнародного права.
3. Метод правового регулювання міжнародних правовідносин.
4. Координаційний характер міжнародного права.
5. Юридичні особливості та процедура застосування примусу для виконання зобов’язань дотримання норм міжнародного права.
6. Сучасні доктрини сутності і юридично обов’язкової сили міжнародного права.
7. Основні функції сучасного міжнародного права.

IV. Пояснити правову природу норм міжнародного права:

Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов’язань виник у

формі міжнародно-правового звичаю *pacta sunt servanda* на ранніх стадіях розвитку державного утворення – держави та закріплених у двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угодах, конвенціях.

Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань закріплений в якості загальновизнаного принципу міжнародного права у Статуті ООН, преамбула якого підкреслює наміри членів ООН «створити умови, за яких можуть дотримуватися справедливості і поваги до зобов'язань, що впливають з договорів та інших джерел міжнародного права».

Згідно з п. 2 ст. 2 Статуту «усі члени Організації Об'єднаних Націй сумлінно виконують прийняті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб забезпечити їм усім в сукупності права і переваги, що впливають із приналежності до складу членів організації». Цей принцип носить універсальний характер (наприклад, Віденська конвенція про право міжнародних договорів: «Кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен ними сумлінно виконуватись». В Конвенції також закріплено таке положення: «Учасник не може посилається на положення свого внутрішнього права як виправдання для невиконання ним договору».

Основна література.

Рекомендована література.

Семінар 3. Джерела міжнародного права (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Юридичний аналіз статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН про джерела міжнародного права.
2. Поняття міжнародного договору як універсального джерела міжнародного права.
3. Поняття міжнародного звичаю як універсального джерела міжнародного права.
4. Практика держав як елемент формування міжнародного звичаю. Формування та способи встановлення існування *opinio juris*.
5. Поняття основних принципів міжнародного права.
6. Природа загальних принципів міжнародного права.
7. Класифікація загальних принципів міжнародного права.

I. Навести перелік основних принципів міжнародного права, які закріплені в Статуті ООН (преамбула, ст. 1 і 2) (письмово)

Тлумачення основних принципів надається в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, прийнятій на 25-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1970 р. Бути готовим для діалогу з опонентом.

II. Дати визначення та навести приклади (письмово) таких принципів міжнародного права: принцип суверенної рівності держав; принципи, пов'язані з міжнародним співробітництвом держав; принцип невтручання у внутрішні справи, незастосування сили або загрози силою, принципи мирного вирішення міжнародних спорів, поваги прав людини та основних свобод тощо.

III. Проаналізувати поняття «міжнародний звичай» як універсальне джерело міжнародного права. Навести приклади.

IV. Сформулювати в письмовій формі визначення латинських висловів і термінів:

Pacta sunt servanda;

Lex posterior derogat priori;

Lex speciales derogat generale;

Lex prospicit non-respicit;

Consensus facit jus;

Antiqua custuma;

Comitas gentium;

Opinio juris;

Opinio juris gentium;

Bona fidei;

De lege ferenda;

De lege lata;

Ipso facto.

Основна література

Рекомендована література

Семінар 4. Система і структура міжнародного права (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття системи міжнародного права.
2. Співвідношення системи й структури міжнародного права.
3. Головні елементи структури міжнародного права.
4. Поняття, структура та види галузей міжнародного права.

5. Поняття, структура та класифікація інститутів міжнародного права.
6. Система міжнародного права та навчальних курсів.
7. Поняття та сутність проблеми фрагментації міжнародного права.

Самостійна робота (9 год.)

I. Підготувати (самостійно, письмово) схему: «Система міжнародного права» у вигляді основних елементів системи та їх взаємозв'язків, для обговорення на семінарському занятті.

II. Прокоментувати доктринальні положення:

1. «Міжнародне право є правовою системою. Його правила і принципи (тобто його норми) взаємодіють з іншими нормами і принципами і повинні тлумачитися на їх тлі. Як правова система міжнародне право не є випадковим набором таких норм. Між ними існують значимі відносини» (висновки Дослідницької групи Комісії міжнародного права ООН з теми: «Фрагментація міжнародного права: труднощі, обумовлені диверсифікацією та розширенням сфери охоплення міжнародного права»).
2. «Краща точка зору полягає в тому, що міжнародне право фактично є системою звичаєвого права, над якою впродовж двох поколінь була споруджена супра-структура «конвенційного» або правотворчого права, основним недоліком якого є те, що, як вчить нас історія, слід покладатися на систему звичаєвого права» (проф. Дж. Браєрлі).

III. Логічно сформулювати твердження:

1. Первинний елемент системи міжнародного права – норма. Вона є юридичною моделлю певних міжнародних відносин, система міжнародного права – юридична модель... .

2. Проаналізувати визначені основні критерії визнання системи і норм права галуззю міжнародного права:

- а) об'єкт- предмет –метод правового регулювання міжнародних відносин; (див.: В.С. Нерсисянц про правовий режим).
- б) галузеві принципи, які формують основи правового регулювання певних сфер міжнародного співробітництва, наприклад, принцип поваги прав людини і основних її свобод, загального і повного роззброєння, співробітництва держав з охорони навколишнього середовища, міжнародного повітряного, космічного, морського, дипломатичного, консульського, інформаційного, Інтернет/кібер права та ін.

Рекомендована література:

Основна література.

Додаткова література (до всіх тем).

Семінар 5. Поняття норм міжнародного права та їх види (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття норм міжнародного права.
2. Структура та юридичні характеристики норм міжнародного права.
3. Класифікація міжнародно-правових норм:
 - а) за місцем у системі;
 - б) за сферою дії;
 - в) за юридичною силою;
 - г) за характером нормативного припису;
 - д) за функціями в системі;
 - е) за формою й способом утворення;
 - ж) за строком дії.

Семінар 6. Норми *jus cogens* та зобов'язання *erga omnes* (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття імперативних норм (*jus cogens*) та юридичні особливості їх формулювання .
2. Поняття та юридичні характеристики диспозитивних норм міжнародного права.
3. Юридичний зміст зобов'язання *erga omnes*.
4. Ієрархія норм міжнародного права.

Семінар 7. Місце норм міжнародного права у міжнародній нормативній системі (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Концепція «м'якого права» (*soft law*) у доктрині міжнародного права.
2. Місце норм міжнародного права у міжнародній нормативній системі.
3. Норми міжнародного права та норми моралі.
4. Норми міжнародного права та релігійні норми.

Самостійна робота (9 год.)

I. Дати визначення та навести приклади наступних норм (письмово):

принцип міжнародного права, норма міжнародного права , імперативна норма (*jus cogens*), диспозитивна норма (*jus dispositivum*), рекомендаційна норма , універсальна норма, регіональна норма, партикулярна норма, локальна норма, матеріальна норма, процесуальна норма, зобов'язуюча норма, забороняюча норма, відсильна норма, строкова норма, безстрокова норма .

II. Проаналізувати положення:

1. «Імперативна норма загального міжнародного права є нормою, яка приймається і визнається міжнародним співтовариством держав у цілому як норма, відхилення від якої недопустимо і яка може бути змінена тільки наступною нормою загального міжнародного права, що має такий же характер» (ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів).

2. «Як норми *jus cogens* виступає вся сукупність основоположних і спеціальних принципів загального міжнародного права, які мають характер імперативних норм. Вони є нормами вищого порядку по відношенню до всіх інших норм міжнародного права, оскільки норми *jus cogens* не допускають відхилення змісту інших міжнародно-правових норм від своїх вимог» (Василенко В. А. Основы теории международного права. К., 1988. С. 235-236).

3. «Суттєву диференціацію слід робити між зобов'язаннями держави перед міжнародним співтовариством у цілому та зобов'язаннями, що виникають по відношенню до іншої держави ... За своєю природою перші стосуються всіх держав. З огляду на важливість відповідних прав, всі держави можуть мати юридичний інтерес у їхньому захисті; це зобов'язання *erga omnes*» (Міжнародний Суд ООН, Справа Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Бельгія проти Іспанії), рішення від 5 лютого 1970 р., параграф 33 (текст рішення англ. та франц. мовами: [URL:http://www.icj-cij.org/docket/files/50/5387.pdf](http://www.icj-cij.org/docket/files/50/5387.pdf)).

4. «Нормами так званого м'якого права є інституційні, рекомендаційні неправові норми, які містяться в документах міжнародних міжурядових організацій, настанови які можуть набути обов'язковий політичний, але не юридичний характер. Такі норми виконують надзвичайно важливу допоміжну роль у становленні або визначенні *opinio juris* звичаєвих та підготовані і розроблені договірних міжнародно-правових норм» (Міжнародне право. Основи теорії. К., 2002. С. 182).

III. Класифікувати нижче наведені норми міжнародного права:

а) за місцем у системі; б) за сферою дії; в) за юридичною силою; г) за характером нормативного припису; д) за функціями в системі; е) за формою й способом утворення; ж) за строком дії:

1. «Всі Члени ООН утримуються у їх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і яким-небудь іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй» (п. 4 ст. 2 Статуту ООН).

2. «Кожна Сторона зобов'язується: а). не допускати на своїй території випробування будь-яких ядерних вибухових пристроїв; б). не здійснювати будь-яких дій для надання сприяння або заохочення випробування будь-якого ядерного вибухового пристрою будь-якою державою» (ст. 6 Договору про без'ядерну зону південної частини Тихого океану /Договір Раротонга, 1985 р.).

3. «Право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Це право охороняється законами. Ніхто не може бути довільно позбавлений життя. У країнах, які не скасували смертної кари, смертні вироки можуть виноситись тільки за найбільш тяжкі злочини згідно з законом, який діяв під час звершення злочину і який не суперечить постановам цього Пакту і Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього» (пп. 1-2 ст. 6 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права людини, 1966 р.)

Основна література:

Рекомендована література

Контрольні запитання до змістового модуля 1

1. Походження терміну «міжнародне право».
2. Поняття «система міжнародних відносин».
3. Що означає «структура міжнародних відносин»?
4. Поясніть, що таке методологія юридичної науки.
5. Назвіть логічні прийоми у структурі методології пізнання та дослідження міжнародного права.
6. Проаналізуйте енциклопедичне визначення методології юридичної науки як «системи підходів, методів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання при вивченні державно-правових явищ».
7. Сформулюйте поняття міжнародного права.
8. Предмет і об'єкт міжнародного права.
9. Юридичні характеристики міжнародного права.
10. Правові особливості природи юридично обов'язкової сили міжнародного права.
11. Функції міжнародного права.
12. Правове значення поняття і терміна «міжнародна правосуб'єктність».
13. Правове значення поняття і терміна «суб'єкт/актор міжнародного права».
14. Правове значення поняття і терміна: суверенітет.
15. Правове значення поняття «держава».
16. Правове значення поняття «міжнародна дієздатність».
17. Правове значення поняття «міжнародна правоздатність».
18. Правове значення поняття і терміна «міжнародна організація».
19. Правове значення поняття і терміна «міжнародна міжурядова організація/міжнародна неурядова організація».
20. Правове значення поняття і терміна «специфічне державоподібне утворення (квазідержава)».
21. Правове значення поняття і терміна «народ, що виборює незалежність».
22. Основні характеристики системи міжнародного права.

23. Поняття галузі міжнародного права.
24. Види галузей міжнародного права та їх структура.
25. Структура інститутів міжнародного права.
26. Класифікація інститутів міжнародного права: загальносистемні, міжгалузеві, внутрішньогалузеві інститути міжнародного права .
27. Визначення поняття «міжнародне публічне право». «International law». «Foreign relations law». «Foreign law» «Transnational law». «Global law».
28. Координаційний характер міжнародного права.
29. Класифікація міжнародно-правових норм за юридичною силою дії.
30. Поняття імперативних норм (jus cogens).
31. Ієрархія норм міжнародного права.
32. Поняття системи міжнародного права.
33. Поняття і характерні риси норм міжнародного права.
34. Види міжнародно-правових норм.
35. Поняття імперативних і диспозитивних норм.
36. Концепція «м'якого права» (soft law).
37. Поняття «джерела міжнародного права».
38. Зміст статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.
39. Міжнародний договір – універсальне джерело міжнародного права.
40. Міжнародний звичай як універсальне джерело міжнародного права.
41. Загальні принципи права в системі джерел міжнародного права
44. Значення актів та рішень міжнародних органів та організацій для формування норм міжнародного права.
45. Рішення міжнародних судів та арбітражів як допоміжні засоби для визначення норм міжнародного права.
46. Доктрина міжнародного права як допоміжний засіб для визначення норм міжнародного права.
47. Значення національного законодавства та рішень національних та міжнародних судів для формування норм міжнародного права.

Змістовий модуль 2

Тема 6. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН).

Лекція 7. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН). (2 год.)

1. Генеза поняття «загальних принципів права» (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН).
2. Юридична сутність та правова природа загальних принципів права.
3. Використання міжнародними судовими органами загальних принципів права.
4. Вплив загальних принципів права на формування світового правопорядку.

Тема 7. Основні принципи міжнародного права (Статут ООН).

Лекція 8. Основні принципи міжнародного права (Статут ООН). (4 год.)

1. Поняття основних принципів міжнародного права.
2. Функції основних принципів міжнародного права.
3. Природа й ознаки основних принципів міжнародного права.
4. Співвідношення та взаємодія основних принципів (норм) міжнародного права з імперативними, диспозитивними, універсальними, регіональними, партикулярними принципами (нормами) міжнародного права та зобов'язаннями «*erga omnes*».
5. Співвідношення основних принципів системи, принципів галузі та інституту.
6. Класифікація основних принципів міжнародного права.
7. Принцип заборони застосування сили або загрози силою.
8. Принцип суверенної рівності держав.

9. Принцип невтручання.
10. Принцип територіальної цілісності держав.
11. Принцип непорушності державних кордонів.
12. Принцип мирного врегулювання спорів.
13. Принцип поваги прав і основних свобод людини.
14. Принцип рівноправності і права народу розпоряджатися власною долею.
15. Принцип співробітництва.
16. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Тема 8. Співвідношення міжнародного та національного права.

Лекція 9. Співвідношення міжнародного та національного права. (4 год.)

1. Доктрина співвідношення міжнародного та національного права.
2. Теорії співвідношення міжнародного та національного права: (дуалістична теорія, теорія примату національного права над міжнародним, теорія примату міжнародного над національним правом, теорія координації).
3. Концептуальні підходи у міжнародному праві про юридичні техніки (форми) трансформації і узгодження норм двох систем права.
4. Впровадження норм міжнародного права (трансформація, відсилка, інкорпорація, перетворення, легітимація, рецепція, уніфікація, паралельна правотворчість тощо).

Тема 9. Суб'єкти/актори міжнародного права

Лекція 10. Суб'єкти/актори міжнародного права (4 год.)

1. Поняття суб'єкта міжнародного права. Основні риси та особливості міжнародної правосуб'єктності. Загальні ознаки суб'єктів міжнародного права.
2. Інститут міжнародної правосуб'єктності. Юридична природа суб'єкта міжнародного права. Функції норм інституту міжнародної правосуб'єктності.

3. Держава – основний (головний, універсальний) суб'єкт міжнародного права. Основні елементи держави. Обсяг міжнародної правосуб'єктності у простих (унітарних) і складних держав (федерації, конфедерації, унії). Основні права держав. Основні обов'язки держав.
4. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій (похідна, спеціальна). Загальні права й обов'язки міжнародних організацій.
5. Міжнародна правосуб'єктність народу, який бореться за створення незалежної держави.
6. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави, вільні міста, Ватикан, Мальтійський лицарський орден).

Тема 10. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання

Лекція 11. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання (2 год.)

1. Концепція проф. І. І. Лукашука про поняття «міжнародно-правовий механізм».

2. Характерні юридичні характеристики МПР міжнародних відносин.

Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання (надалі: МПР) полягає у дослідженні основного питання: чи є МПР дієвим та ефективним юридичним механізмом у вирішенні глобальних викликів, загроз безпосередньо безпеці існування міжнародного співтовариства?

Основна відповідь стосовно сформульованої проблеми обумовлена доктринальними підходами, досвідом провідних вчених світу, висновками рекомендаціями Комісії з міжнародного права ООН.

Концептуальними є наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних дослідників з проблематики механізму міжнародно-правового регулювання. Проф. І. І. Лукашук відмічає: «...под международно-правовым механизмом мы понимаем целенаправленное властное воздействие на международные

отношения, осуществляемые государствами совместно и индивидуально при помощи международно-правовых принципов и норм».²

Г. Динис пропонує юридичну формулу МПР з врахуванням дієвих процесуальних вимог регулювання сучасних міжнародних відносин та глобалізаційних процесів на основі визначення певних юридичних характеристик.

Типові юридичні характеристики МПР міжнародних відносин обумовлені наявністю таких елементів :

а) двосторонні та багатосторонні міжнародні конвенції, угоди, договори, метою яких є визначення системи прав та зобов'язань, що створюють міжнародні правовідносини;

б) сформовані міжнародні правовідносини суб'єктів на основі існуючого балансу взаємних інтересів учасників міжнародних відносин, який виступає у формі рівних прав та зобов'язань;

в) наявністю політичної волі учасників на виконання міжнародних договірних зобов'язань;

г) існуючим балансом взаємних національних інтересів учасників транскордонних відносин, який виступає у формі рівних прав та зобов'язань;

д) підсистеми індивідуальних та колективних заходів учасниць – держав та міждержавних інституційних механізмів – міждержавних органів та організацій, якщо такі створені, метою яких є забезпечення виконання взятих на себе учасниками – державами договірних зобов'язань;

² Див. : И. И. Лукашук. Механизм международно-правового регулирования. Киев. Изд-во при КГУ, «Вища школа», 1989. С. 7.

е) наявність міждержавних організаційно-правових та інституційних механізмів, які виступають юридичною основою впровадження політичних домовленостей.³

Юридичні переваги створеної конструкції полягають в тому, що запропонована модель універсальної структури механізму міжнародно-правового регулювання може віддзеркалювати не тільки доктринальні підходи. Прагматика правового феномена «механізм міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин» полягає у конкретиці, в першу чергу, для суб'єктів /акторів міжнародного права.

Семінар 8. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН) (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Генезис поняття «загальних принципів права».
2. стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.
3. Сутність та правова природа загальних принципів права.
4. Використання міжнародними судовими органами загальних принципів права.

³ Динис Г. Сучасний статус та перспективи відносин між Україною та Вишеградською четвіркою: механізм міжнародно-правового регулювання. Часопис Київського університету права. 2010. №4. С.330. URL: <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/2540>; Динис Г. Міжнародно-правовий механізм регулювання сучасних міжнародних відносин Україна-Румунія// Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін. МОН молоді і спорту України; НУ ОЮА. Одеса: Фенікс, 2012. Вип. 46. С.157-167. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1357?locale-attribute=en>;

5. Вплив загальних принципів права на формування світового правопорядку.

Основна література.

Рекомендована література

Семінар 9. Поняття основних принципів міжнародного права (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Функції основних принципів міжнародного права.
2. Природа й ознаки основних принципів міжнародного права.
3. Класифікація й зміст основних принципів міжнародного права.
4. Співвідношення та взаємодія основних принципів (норм) міжнародного права з імперативними, диспозитивними, універсальними, регіональними, партикулярними принципами (нормами) міжнародного права та «зобов'язаннями *erga omnes*».

Завдання для самостійної роботи (4 год.)

I. Ознайомитись з працями та обговорити на семінарі:

- 1) Лукашук И. И. Принципы международного права // Международное право. Общая часть. Учебник. М., 2008. С. 156-162;
- 2) Тиунов О. И. Об особенностях общепризнанных принципов и норм международного права // Международное право XXI века. И.И. Лукашук / под ред. д.ю.н., проф. В. Г.Буткевича. К., 2006. С. 141-157;
- 3) Ian Brownlie. Principles of Public International Law. 7 edn. Oxford, 2008. P. 15-19.

Прокоментувати доктринальні положення:

1. «Основні принципи міжнародного права – концентровано виражені і узагальнені загальновизнані норми поведінки суб'єктів міжнародних відносин із приводу найбільш важливих питань міжнародного життя» (Словник міжнародного права. Москва, 1986. С. 275).

2. «Основні принципи міжнародного права... являють собою фундаторські міжнародно-правові, що визначають основний зміст сучасного міжнародного права, його сутність і характер, загальновизнані і загальнообов'язкові, вищого порядку правила поведінки держав та інших суб'єктів міжнародного права у процесі їх міжнародного спілкування і співпраці» (Ушаков Н. А. Проблемы теории международного права. Москва, 1988. С. 86.).

3. «In the present world community, even after the collapse of the Soviet Union and most other socialist countries, States are divided economically and politically and often their relations are beset with tensions. The principles therefore represent the fundamental set of standards on which States are not divided and which allow a modicum of relatively smooth international relations. They make up the apex of the whole body of international legislation. They constitute overriding legal standards that may be regarded as the constitutional principles of the international community» (Cassese A. International Law. Oxford, 2001. P. 88).

Рекомендована література:

Основна література

Додаткова література (до всіх тем

Спеціальна література до теми 5: 80 – 82.

Семінар 10. Нормативний зміст основних принципів міжнародного права (6 год.)

1. Принцип заборони застосування сили або загрози силою.
2. Принцип суверенної рівності держав.
3. Принцип невторчання.
4. Принцип територіальної цілісності держав.
5. Принцип рівноправності і самовизначення народів.
6. Принцип непорушності державних кордонів.
7. Принцип мирного врегулювання спорів.
8. Принцип поваги прав і основних свобод людини.
9. Принцип співробітництва.
10. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

I. Завдання для самостійної роботи (12 год.)

1. Ознайомитись з працею та обговорити на семінарі/практичних заняттях:

Матіас Гердеген. Основні принципи міждержавних відносин // Міжнародне право / пер. з німецької. К.: «К.І.С.», 2011. С. 255-308.

II. Проаналізувати юридичну кваліфікацію принципу заборони застосування сили або загрози силою (письмово).

Юридичну основу принципу заборони застосування сили або загрози силою формують Гаазька Конвенція про мирне вирішення міжнародних суперечок (1899 р.), Конвенція про обмеження застосування сили при відшкодуванні за борговими зобов'язаннями (1907 р.), Декларація про агресивні війни (1927 р.), Паризький договір або Пакт Бріана-Келлога (1928 р.).

В Статуті ООН, ст. 2, п. 4 задекларовано: «Всі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з Цілями Об'єднаних Націй».

Роз'яснення принципу містяться в: Декларації «Про принципи міжнародного права, які стосуються дружніх відносин держав у відповідності з Статутом ООН» 1970 року; Декларації «Про посилення ефективності принципу відмови від загрози силою або її застосування в міжнародних відносинах», 1987 року; резолюції ГА ООН 1974 р. «Про визначення агресії»; Заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року.

Проаналізувати юридичні характеристики принципу заборони застосування сили або загрози силою до суб'єктів міжнародного права, що включають зобов'язання:

- 1) утримуватися від застосування сили (прямої чи опосередкованої);
- 2) утримуватися від загрози силою;
- 3) утримуватися від будь-яких дій, які є проявом сили з метою примусити іншу державу відмовитися від повного здійснення її суверенних прав;
- 4) відмовитися від актів репресій за допомогою сили;
- 5) відмовитися від сили або загрози силою, як засобу врегулювання спорів тощо.

Міжнародне право в Статуті ООН визначає випадки можливого правомірного застосування сили:

- 1) застосування збройної сили з метою самооборони (ст. 51);
- 2) застосування збройної сили за рішенням Ради Безпеки на випадки загрози миру, порушення миру або акту агресії (ст. 39 і 42).

Право на самооборону може використати як держава-жертва агресії, так і, на прохання останньої, держава, що надає допомогу.

Проаналізувати загальні юридичні джерела та юридичні характеристики принципу мирного врегулювання міжнародних спорів:

Принцип мирного врегулювання спорів задекларовано в таких міжнародних документах як Гаазька Конвенція про мирне вирішення міжнародних суперечок (1899 р.), Конвенція про обмеження застосування сили при відшкодуванні боргових зобов'язань (1907 р.), Статут Ліги Націй, Женевський Протокол про мирне вирішення міжнародних спорів (1924 р.), Паризький пакт (1928 р.), Генеральний акт Асамблеї Ліги Націй (1928 р.), Генеральна конвенція про міжамериканську процедуру примирення (1929 р.), Міжамериканський антивоєнний договір про ненапад і процедуру примирення та ін.

Принцип мирного вирішення спорів зафіксовано в Статуті ООН (п.3, ст. 2): «всі Члени Організації Об'єднаних Націй вирішують свої міжнародні спори мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир та

безпеку і справедливість». Принцип мирного вирішення спорів юридично визнаний в Декларації про принципи міжнародного права, 1970 р., в Заключному акті НБСЄ 1975 р. тощо.

Проаналізувати юридичний зміст принципу мирного врегулювання спорів, що містить такі зобов'язання суб'єктів міжнародного права :

- а) вирішувати всі суперечки, розбіжності виключно мирними засобами;
- б) врегульовувати спори в найкоротший строк;
- в) використовувати визнані в міжнародному праві мирні засоби (переговори, розслідування, посередництво, арбітраж, судове розслідування, інші засоби на власний вибір;
- г) утримуватися від ультимативності;
- д) утримуватись від будь-яких дій, які можуть поглибити суперечку;
- е) враховувати інтереси іншої сторони-учасника спору;
- ж) виконувати прийняте в узгодженому порядку рішення стосовно виникнення спору.

2. Вивчити юридичні характеристики принципу суверенної рівності держав

Статут ООН (п.1, ст. 2) містить наступне положення : «Організація заснована на принципі суверенної рівності всіх її членів». Цей принцип також закріплений в Декларації про принципи, які стосуються дружніх відносин держав (1970 р.), в Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі (1975 р.).

Принцип суверенної рівності держав забезпечує наступні права кожної держави:

- 1) право кожної держави на юридичну рівність;
- 2) право на територіальну цілісність;
- 3) право на свободу і політичну незалежність;
- 4) право вільно вибирати і розвивати свої політичні, соціальні, економічні і культурні системи; нормативні обов'язки;
- 5) право встановлювати свої закони і адміністративні правила;
- 6) право визначати і здійснювати на власний розсуд свої відносини з іншими державами у відповідності з міжнародним правом;
- 7) право змінювати кордони згідно міжнародного права мирним шляхом і за домовленістю;
- 8) право вступати чи не вступати до міжнародних організацій;

- 9) право бути чи не бути учасником двосторонніх або багатосторонніх міжнародних угод;
- 10) право бути чи не бути учасником союзних договорів;
- 11) право на статус нейтральної держави.

Нормативні обов'язки держави, що обумовлені дією принципу суверенної рівності держав :

- а) поважати правосуб'єктність інших держав;
- б) виконувати повністю і добросовісно свої міжнародні зобов'язання;
- в) жити в мирі з іншими державами;
- г) не нав'язувати групових правил поведінки іншим державам та ін.

Проаналізувати загальні юридичні характеристики принципу невтручання

Загальні положення заборони втручання у внутрішні справи іншої держави містяться в наступних міжнародно-правових джерелах: в Статуті ООН сформульовано заборона втручання «в справи, по суті такі, які входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави» (п.7 ст.2), в Декларації ООН про недопустимість втручання у внутрішні справи держав, про оберігання їх незалежності і суверенітету від 21 грудня 1965 р., Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Декларації про недопустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав 1982 р.; Заключному акті НБСЄ 1975 р. та ін.

Принцип невтручання покладає на суб'єктів міжнародного права такі зобов'язання:

- 1) утримуватися від прямого втручання;
- 2) опосередковано не втручатися у внутрішні справи інших держав;
- 3) уникати як індивідуального, так і колективного втручання;
- 4) утримуватися від втручання як у внутрішні, так і зовнішні справи, що входять до внутрішньої компетенції держави;
- 5) утримуватися від збройного втручання;
- 6) утримуватися від загрози збройного втручання;
- 7) утримуватися від будь-якого воєнного, політичного, економічного або іншого примусу держави з метою примусити іншу державу чинити на свою вигоду за рахунок її суверенних прав;
- 8) утримуватися від надання допомоги підривній терористичній діяльності;

9) заборона організацій чи сприяння, допомога або допуск збройної чи іншої діяльності, спрямованої на повалення, зміну державного устрою іншої держави.

3. Юридичні характеристики принципу територіальної цілісності держав

Статут ООН ст. 2 (4) декларує положення: «Заборона загрози або використання сили в міжнародних відносинах». Разом з тим, стаття 2 (4) Статуту забороняє загрозу чи застосування сили та закликає всіх членів поважати суверенітет, територіальну цілісність та політичну незалежність інших держав. Статут ООН формулює принцип територіальної цілісності держав через заборону загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями ООН (п.4 ст.2).

В Декларації принципів міжнародного права 1970 р., держави відобразили на універсальному рівні основні елементи принципу територіальної цілісності (не вказуючи безпосередньо на принцип:

- а) обов'язок держави «утримуватися від будь-яких дій, спрямованих на порушення національної єдності і територіальної цілісності будь-якої держави чи країни»;
- б) «територія держави не повинна бути об'єктом воєнної окупації, яка стала результатом застосування сили в порушення Статуту ООН»;
- в) «територія держави не повинна бути об'єктом набуття іншою державою в результаті загрози силою чи її застосування»;
- г) «територіальні набуття, отримані через силу чи загрозу її застосування, не повинні визнаватись».

В ст. 4 Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. вказано, що учасники «будуть поважати територіальну цілісність одна одної... Держави-учасниці будуть рівним чином утримуватися від того, щоб перетворювати територію одна одної в об'єкт військової окупації або інших прямих чи опосередкованих заходів застосування сили в порушення міжнародного права або в об'єкт набуття з допомогою таких заходів або загрози їх здійснення. Ніяка окупація чи набуття таким чином не будуть визнаватись законними».

Принцип територіальної цілісності держав, включаючи право на природні ресурси, природне середовище, правовий режим певних територіальних ділянок держави тощо, покладає на них зобов'язання утримуватися від будь-яких дій, несумісних з цілями і принципами Статуту ООН, стосовно:

- 1) територіальної цілісності;
- 2) політичної незалежності;
- 3) єдності якої-небудь держави;
- 4) дій, що являють собою застосування сили чи її загрози;
- 5) перетворення території в об'єкт воєнної окупації;
- 6) загрози перетворення території в об'єкт набуття прямо чи опосередковано, застосовуючи силу в порушення міжнародного права.

4. Юридичні характеристики принципу рівноправності і самовизначення народів

Відповідно до цілей і принципів Статуту ООН народи володіють рівними правами самостійно розпоряджатися своєю долею, визначати свої внутрішню та зовнішню політику без втручання ззовні та здійснювати на власний розсуд свій політичний, економічний, соціальний і культурний розвиток.

5. Проаналізувати юридичні характеристики принципу непорушності державних кордонів

Після Другої світової війни відношення до державних кордонів з боку європейських держав кардинально змінилося. Принцип непорушності державних кордонів набув імперативного нормативного характеру у відносинах європейських держав, США і Канади: двосторонні договори між СРСР та ФРН (1970 р.), між ФРН та Польщею, НДР і Чехословаччиною та інш. В Заключному акті НБСЄ 1975 року держави-учасниці визнали, що вони «розглядають як непорушні всі кордони одна одної, як і кордони всіх держав в Європі, а тому вони будуть утримуватися зараз і в майбутньому від будь-яких зазіхань на ці кордони».

Принцип непорушності державних кордонів покладає на суб'єктів міжнародного права такі зобов'язання на європейському континенті :

- 1) визнати існуючі кордони держав-учасниць НБСЄ як юридично встановлені згідно міжнародного права;
- 2) визнати непорушність кордонів всіх держав Європи;

3) відмовитись від будь-якого територіального домагання або дій, спрямованих на узурпацію частини або всієї території будь-якої держави на даний момент і в майбутньому;

4) відмовитись від будь-якого зазіхання на існуючі кордони зараз і в майбутньому;

5) змінювати свої кордони лише за взаємною, добровільною згодою відповідних держав.

Згідно п.1 ст. 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, 1969 р. принцип непорушності державних кордонів діє навіть при докорінній зміні обставин, за яких укладався міжнародний договір.

6. Юридичні характеристики принципу поваги прав і основних свобод людини

В Статуті ООН задекларована мета «знову зміцнити віру в основні права людини». Статут ООН визначає як мету цієї організації «сприяння і розвиток поваги до прав людини і основних свобод для всіх» (п. 3 ст. 1).

В основі галузі міжнародні права прав людини закладені наступні джерела міжнародного права : Загальна декларація прав людини, 1948 р.; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1960р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966р. Конвенції з запобігання злочинам геноциду і покарання за нього, 1948р., про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, 1966р; Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарань, про права дитини, про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок і т.д.

Принцип поваги прав і основних свобод людини покладає на суб'єктів міжнародного права такі основні права і обов'язки:

1) обов'язок поважати права людини і основні свободи, незалежно від статі, раси, мови, релігії;

2) обов'язок сприяти і розвивати ефективне здійснення громадянських, політичних, економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод;

3) обов'язок поважати право людини на об'єднання з іншими, свободу особистості сповідатись одноособово чи спільно з іншими;

4) обов'язок поважати право національних меншин на рівність перед законом, надати їм повну можливість користуватися правами людини і основними свободами і захищати їх законні інтереси в цій галузі;

5) обов'язок визнати право людини знати свої права і свободи і захищати їх;

- 6) обов'язок дотримуватися міжнародних пактів, декларацій і угод з прав людини, якщо сторона взяла на себе такі зобов'язання;
- 7) обов'язок прийняти законодавчі акти та вжити інших заходів, необхідних для забезпечення міжнародно визнаних основних прав і свобод людини;
- 8) обов'язок гарантувати людині, права якої порушені, ефективні засоби захисту.

7. Юридичні характеристики принципу співробітництва

Статут ООН, в преамбулі і п.3, ст.1 зобов'язує держави-члени ООН «здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру».

В Декларації про принципи міжнародного права 1970р. визначено основні напрями міжнародного співробітництва. Заключний акт НБСЄ 1975 р. формулює принцип співробітництва як норму, згідно з якою держави «зобов'язані розвивати своє співробітництво одна з одною, як і з усіма державами, в усіх галузях, у відповідності до цілей і принципів Статуту ООН».

У відповідності принципу співробітництва суб'єкти міжнародного права набувають наступних зобов'язань:

- 1) співробітничати у відповідності з цілями і принципами ООН;
- 2) здійснювати свій внесок у співробітництво на умовах рівності;
- 3) сприяти взаєморозумінню, довірі, дружнім і добросусідським відносинам в умовах миру, безпеки і справедливості;
- 4) збільшувати добробут народів;
- 5) знайомити інші держави з власними досягненнями в економіці, науці, технології, культурі; робити власні переваги в цих сферах надбанням інших;
- 6) скорочувати різницю в економічному розвитку.

8. Юридичні характеристики принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань

Принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань виник у формі міжнародно-правового звичаю *pacta sunt servanda* на ранніх стадіях зародження державності.

Принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань закріплений в Статуті ООН (пункт 2 ст. 2 Статуту ООН) : «всі члени Організації Об'єднання Націй добросовісно виконують взяті на себе за цим Статутом зобов'язання, щоб

забезпечити їм всім в сукупності права і переваги, які випливають з належності до складу членів організації».

Основні міжнародні зобов'язання, що випливають з вказаного принципу:

1. Кожна держава зобов'язана добросовісно виконувати свої зобов'язання:
 - а) згідно Статуту ООН;
 - б) у відповідності до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права;
 - в) у відповідності до міжнародних договорів, що були дійсні відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.
2. На випадок суперечностей між зобов'язаннями за міжнародними договорами і зобов'язаннями як членів ООН за його Статутом, перевага надається статутним зобов'язанням ООН.
3. Кожна держава, здійснюючи свої суверенні права, в тому числі і такі, як встановлення власних законів і адміністративних правил, повинна забезпечити, щоб такі закони і адміністративні правила, рівно як практика і політика їх застосування, відповідали її зобов'язанням стосовно міжнародного права.

II. Сформулювати юридичну позицію на поставлені запитання

1. Навести юридичні аргументи стосовно порушення основного принципу міжнародного права «рівноправності та самовизначення народів (пункт 2 ст. 1 Статуту ООН) ратифікація РФ акту «Про прийняття до Російської Федерації Республіки Крим та створення у складі РФ нових суб'єктів» у квітні 2014 р. (юридичний аналіз)?
2. У 2011 р. антиурядові настрої в Лівії (Президент Муаммар Каддафі) переросли у військовий конфлікт опозиційних сил з метою повалення діючої влади в країні за участю НАТО. 19 березня 2011 р. розпочалася, а 31 жовтня завершилася військова операція НАТО в Лівії. Літаки Альянсу звільнили повітряний простір країни, а кораблі Франції, Італії, Великобританії покинули акваторію лівійських портів. Визначити, чи відповідала військова операція сил НАТО в Лівії основним принципам міжнародного права, чи була згода Ради Безпеки ООН на такі дії?

Рекомендована література

Основна література.

Семінар 11 Співвідношення міжнародного та національного права⁴ (4 год.)

Запитання для обговорення:

1. Доктрина співвідношення міжнародного та національного права.
2. Теорії співвідношення міжнародного та національного права (дуалістична теорія, теорія примату національного права над міжнародним, теорія примату міжнародного над національним правом, теорія координації).
3. Юридичні техніки впровадження норм міжнародного права у національне законодавство (трансформація, відсилка, інкорпорація, перетворення, легітимація, рецепція, уніфікація, паралельна правотворчість тощо).

Завдання для самостійної роботи:

законспектувати основні поняття щодо теми про: співвідношення міжнародного та національного права.

Актуальність проблеми співвідношення міжнародного (МП) та національного права (НП) пояснюється практикою прийняття/вибору юридичних рішень щодо питання пріоритетності норм міжнародного права у випадку колізій з нормами національного права.

Проблема приречена бути «вічною». Юридична сутність міжнародного права, взаємозв'язки, взаємодія норм міжнародного та національного права, питання, яким чином забезпечити їх узгодження та реалізацію норм

⁴ Див.: О. Задорожній, В. Буткевич, В. Мицик, 2001. КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ОСНОВ ТЕОРІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА для студентів III курсу відділення міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

національного права в рішеннях міжнародних судів і арбітражів, можливість застосування національними судами міжнародно-правових норм – це далеко не повний перелік актуальних проблем, що потребують постійних вирішень.

В міжнародному праві (МП) наявні дві теорії співвідношення МП і НП: дуалістична і моністична, у межах яких розрізняють наступні концепції співвідношення правових систем, а саме:

- верховенства однієї системи над іншою (дуалістична);
- примата НП над міжнародним правом (моністична);
- примата МП над НП (моністична);
- верховенства кожної із двох систем у своїй сфері з урахуванням складності взаємовідносин між ними (теорія координації);
- існування двох самостійних, рівноправних, взаємозалежних міжнародної і НП правових систем (радянська дуалістична).

Юридичні техніки/форми впровадження норм міжнародного права у національне законодавство (трансформація, відсилка, інкорпорація, перетворення, легітимація, рецепція, уніфікація тощо).

Цікавою є практика Великобританії та США стосовно міжнародного та муніципального права (International law and municipal law/domestic law). ⁵

В принципі, міжнародне право діє лише на міжнародному рівні, а не у внутрішніх правових системах перспектива, що відповідає позитивізму, яка визнає міжнародне право та муніципальне право як окремі та незалежні системи. І навпаки, прихильники природного права стверджують, що муніципальне та міжнародне право утворюють єдину правову систему, підхід іноді називають монізмом. Така система, на думку моністів, може виникати або

⁵ See: International law and municipal law: <https://www.britannica.com/topic/international-law/International-law-and-municipal-law>.

з уніфікованого етичного підходу, що підкреслює загальні права людини, або з формалістичного, ієрархічного підходу, що обумовлює існування однієї основної норми, що лежить в основі міжнародного права та муніципального права.

Наприклад, стаття 27 Віденської конвенції про право договорів (1969 р.) декларує, що жодне муніципальне право не може посилатися на виправдання порушення міжнародного права.

Конституція Сполучених Штатів передбачає (стаття VI, розділ 2), що договори міжнародні (–автор) «є найвищим Законом Землі». Договори укладаються президентом, але вони можуть бути ратифіковані лише за схваленням двох третин Сенату (ст. II) за винятком виконавчих угод, які укладаються президентом на його власні повноваження. Крім того, договір може бути самостійним, залежно від того, чи має бути прийняте національне законодавство, щоб договір набув чинності. Наприклад, у справі Сей Фуджі проти штату Каліфорнія (1952 р.) Верховний суд Каліфорнії постановив, що Статут ООН не виконує себе, оскільки в його відповідних принципах щодо прав людини бракує обов'язкової якості та визначеності, необхідних для створення справедливих прав для приватних осіб після його ратифікації; з того часу постанова послідовно застосовується іншими судами США.

Навпаки, звичаєве міжнародне право трактувалося як частина федерального закону у справі Пакетт Хабана (1900 р.), в якій Верховний Суд США постановив, що міжнародне право забороняє ВМС США продавати в якості призів війни кубинські рибальські судна, які він вилучив. В законодавстві США існує презумпція, що Конгрес США не буде приймати законодавчих норм всупереч міжнародним зобов'язанням країни.

Сполучене Королівство трактує інкорпораціоністський погляд, вважаючи, що **звичаєве міжнародне право є частиною загального права**. Британське законодавство, однак, розглядає договори як чисто виконавчі, а не законодавчі.

Таким чином, договір стає частиною внутрішнього законодавства лише за умови прийняття відповідного законодавства.

Різниця між муніципальним та міжнародним правом полягає в тому, що статус міжнародного договору у внутрішньому законодавстві визначається конституційними положеннями країни.

У державах федерального устрою, федеральних системах застосування норм міжнародного права, як правило, трактується частиною федерального закону. Наприклад, договір, як правило, набуває чинності лише тоді, коли його ратифікує національний законодавчий орган. Країни ЄС погодилися з тим, що положення та рішення інститутів ЄС, безпосередньо застосовуються та підлягають виконанню без необхідності прийняття законодавства, за винятком законодавства, яке дозволяє цю форму законотворчості, який приймається після вступу країни до союзу (наприклад, Британія прийняла Акт про європейські співтовариства у 1972 р.). See: International law and municipal law: <https://www.britannica.com/topic/international-law/International-law-and-municipal-law>

Рекомендована література:

Основна література.

Додаткова література

Семінар 12. Суб'єкти/актори міжнародного права. Сучасні концепції статусу фізичних та юридичних осіб в міжнародному праві (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття суб'єкта міжнародного права. Юридичні характеристики та особливості міжнародної правосуб'єктності. Загальні ознаки суб'єктів міжнародного права.
2. Інститут міжнародної правосуб'єктності. Юридична природа суб'єкта міжнародного права.
3. Суверенітет держави. Держава – основний (універсальний) суб'єкт міжнародного права. Основні структурні елементи феномена держави. Обсяг міжнародної правосуб'єктності у простих (унітарних) та складних (федерації, конфедерації, унії) державах. Основні права держав. Основні обов'язки держав.
4. Міжнародна правосуб'єктність організацій. Загальні права й обов'язки міжнародних організацій.
5. Міжнародна правосуб'єктність народу, який бореться за створення незалежної держави.
6. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави, вільні міста, Ватикан, Мальтійський лицарський орден).
7. Сучасні концепції щодо статусу фізичної особи в міжнародному праві.

Завдання для самостійної роботи:

Проаналізувати положення:

1. See: The Editors of Encyclopaedia Britannica . Article History **Sovereignty**, in political theory, the ultimate overseer, or authority, in the decision-making process of the state and in the maintenance of order. The concept of sovereignty – one of the most controversial ideas in political science and international law – is closely related to the difficult concepts of state and government and of independence and

democracy. Derived from the Latin *superanus* through the French *souveraineté*, the term was originally understood to mean the equivalent of supreme power. However, its application in practice often has departed from this traditional meaning. <https://www.britannica.com/topic/sovereignty>.

2. **Sovereignty** is a word that is used often but it has really no specific meaning. Sovereignty today is nominal. Any number of countries that are sovereign only nominally and relatively (Zbigniew Brzezinski).

3. Just what is it that America stands for? If she stands for one thing more than another it is for **the sovereignty of self-governing people** (quote by Woodrow Wilson).

4. **Arab sovereignty** in Jerusalem just cannot be. This city will not be divided-not half and half, not 60-40, not 75-25, nothing (quote by Golda Meir).

5. I have made it quite clear that a unified Ireland was one solution that is out. A second solution was a confederation of two states. That is out. A third solution was joint authority. That is out-that is a **derogation of sovereignty** (quote by Margaret Thatcher).

6. «Благодаря **суверенитету государства** равны друг другу в правовом отношении, т.е. равноправны независимо от величины их территории, населения, экономического и культурного развития, военной мощи и т.д. Это – суверенное равенство» (Тункин Г.И. Международное право. Москва, 1994. С. 87).

7. «**Суверенитет** является главной предпосылкой международной правосубъектности государств. Последняя не зависит от воли отдельных государств, в том числе от признания его другими государствами в качестве субъекта международного права. Государство становится таковым в силу факта своего возникновения в качестве суверенного государства, как выражение самоопределения воли народа или нации» (Тункин Г.И. Международное право. Москва, 1994. С. 89).

Основна література.

Рекомендована література

Семінар 14. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання (2)

Питання для обговорення:

1. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання (надалі: МПР).
2. Поняття «механізм міжнародно-правового регулювання» (І.І. Лукашук).
3. Поняття та юридичні характеристики міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин (Г. Динис).
4. Навести аргументацію стосовно наступної гіпотези:

Юридичні переваги створеної конструкції полягають в тому, що запропонована модель універсальної структури механізму міжнародно-правового регулювання може віддзеркалювати не тільки доктринальні підходи. Прагматика правового феномена «механізм міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин» полягає у сприйнятті та впровадженні суб'єктами/акторами міжнародного права на практиці.

Контрольні запитання до змістового модуля 2

1. Генезис поняття «загальних принципів права».
2. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.
3. Сутність та правова природа загальних принципів права.
4. Використання міжнародними судовими органами загальних принципів права.
5. Вплив загальних принципів права на формування світового правопорядку.
6. Загальні принципи права в системі джерел міжнародного права.
7. Основні принципи міжнародного права (Статут ООН).
8. Поняття основних принципів міжнародного права.
9. Функції основних принципів міжнародного права.
10. Природа й ознаки основних принципів міжнародного права.

11. Співвідношення та взаємодія основних принципів (норм) міжнародного права з імперативними, диспозитивними, універсальними, регіональними, партикулярними принципами (нормами) міжнародного права та зобов'язаннями «*erga omnes*».
12. Співвідношення основних принципів системи, принципів галузі та інституту.
13. Класифікація основних принципів міжнародного права.
14. Принцип заборони застосування сили або загрози силою.
15. Принцип суверенної рівності держав.
16. Принцип невтручання.
17. Принцип територіальної цілісності держав.
18. Принцип непорушності державних кордонів.
19. Принцип мирного врегулювання спорів.
20. Принцип поваги прав і основних свобод людини.
21. Принцип рівноправності і права народу розпоряджатися власною долею.
22. Принцип співробітництва.
23. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.
24. Поняття суб'єкта міжнародного права.
25. Основні елементи держави як суб'єкта міжнародного права.
26. Основні права держав.
27. Основні обов'язки держав.
28. Міжнародна правосуб'єктність України.
29. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.
30. Загальна характеристика доктрини співвідношення міжнародного та національного права.
31. Загальна характеристика теорії примату національного права над міжнародним.
32. Загальна характеристика теорії примату міжнародного права над національним правом.

33. Загальна характеристика теорії координації у співвідношенні міжнародного та національного права.
34. Імунітет держави та юрисдикція.
35. Концептуальні підходи у міжнародному праві стосовно форм трансформації та узгодження норм двох систем права.
36. Впровадження норм міжнародного права (трансформація, відсилка, інкорпорація, перетворення, легітимація, рецепція, уніфікація, паралельна правотворчість тощо).

Змістовий модуль 3

Тема 11. Визнання статусу держави, уряду та інші види визнання в системі міжнародного права

Лекція 12. Визнання статусу держави, урядів та інші види визнання в системі міжнародного права (2год.)

1. Поняття та юридична природа визнання держав, визнання урядів в національному та міжнародному праві.
2. Доктрина законності визнання. Доктрина Тобару. Доктрина Естрада. Доктрина «ефективного контролю».
3. Визнання урядів у вигнанні. Конститутивна теорія визнання.
4. Форми визнання: de-ure, de-fakto, ad hoc.
5. Типи та засоби здійснення визнання: наочно засвідчене, таке, що припускається, колективне, передчасне, скасоване, невизнання.
6. Інші види визнання: визнання органів національного опору; органів національно-визвольних рухів; «повсталі сторони» або «воюючі сторони», «організовані озброєні угруповання» та «антиурядові збройні формування».

Тема 12. Міжнародне правонаступництво держав

Лекція 13. Міжнародне правонаступництво держав (3 год.)

1. Правонаступництво держав як загальносистемний міжгалузевий інститут сучасного міжнародного права.

2. Поняття правонаступництва. Підстави правонаступництва. Об'єкт (предмет) дії норм правонаступництва держав.

Лекція 14. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів (1983 р.) Розпад СРСР та впровадження інституту правонаступництва України на практиці (3 год.)

1. правонаступництво держав щодо державної власності.
2. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо державної + власності, державних архівів і державних боргів (1983 р.).
3. правонаступництво держав щодо державних архівів. Основні правила правонаступництва державних архівів при зміні території держави-попередника.
4. правонаступництво держав щодо державних боргів при різних видах зміни території держави попередника. Особливий режим вирішення питання боргу щодо нових незалежних держав.
5. Поняття континуїтету в міжнародному праві: неперервність міжнародної правосуб'єктності держав.
6. Врегулювання проблем правонаступництва у зв'язку з припиненням існування СРСР. правонаступництво України як держави.
7. Принцип *«pacta sunt servanda»*. правонаступництво нових незалежних держав щодо багатосторонніх і двосторонніх угод. Принцип *«tabula rasa»*.

Тема 13. Міжнародна правотворчість та правосвідомість

Лекція 14. Міжнародна правотворчість та правосвідомість (2 год.)

1. Поняття міжнародної правосвідомості.
2. Суб'єкти міжнародної правосвідомості.
3. Структура міжнародної правосвідомості.
4. Фактори впливу на міжнародну правосвідомість.
5. Функції міжнародної правосвідомості.
6. Міжнародна правосвідомість і правова культура.
7. Роль міжнародної правосвідомості у міжнародній правотворчості.

Тема 14. Міжнародні правовідносини

Лекція 15. Міжнародні правовідносини (2 год.)

1. Поняття міжнародних правовідносин. Концепції вітчизняних, пострадянських та західних фахівців із цього питання. Аналіз сутності міжнародних правовідносин у широкому та вузькому розумінні.
2. Суб'єкти міжнародних правовідносин. Питання щодо тотожності чи відмінності між поняттями «суб'єкт міжнародних правовідносин» та «суб'єкт міжнародного права».
3. Зміст міжнародних правовідносин.
4. Об'єкт міжнародних правовідносин.
5. Юридичні факти і міжнародні правовідносини.

Тема 15. Відповідальність у міжнародному праві

Лекція 16. Відповідальність у міжнародному праві (4год.)

1. Поняття та юридична природа міжнародно-правової відповідальності.
2. Міжнародно-правові погляди на типи відповідальності в міжнародному праві.
3. Зміст міжнародно-правової відповідальності.
4. Підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності.
5. Типи, види і форми міжнародно-правової відповідальності.
6. Джерела міжнародно-правової відповідальності.
7. Кодифікація норм відповідальності в Комісії міжнародного права ООН.
8. Місце інституту відповідальності в системі сучасного міжнародного права.

Тема 16. Санкції та контрзаходи в міжнародному праві

Лекція 17. Санкції та контрзаходи в міжнародному праві

1. Поняття і характерні особливості міжнародно-правових санкцій.
2. Типи, види і форми міжнародно-правових санкцій.
3. Міжнародно-правові санкції в системі колективної безпеки ООН.

4. Міжнародно-правові санкції, що здійснюються окремими державами, групами держав та міжнародними організаціями. Міжнародні санкції щодо Росії (політичні, економічні, персональні), що почали застосовуватися у 2014 році, направлені на припинення агресії Росії проти держави Україна.
5. Умови правомірності застосування міжнародно-правових санкцій.
6. Режим та механізм застосування міжнародно-правових санкцій (його компоненти).

Семінар 15. Інститут міжнародної правосуб'єктності (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття суб'єкта міжнародного права. Основні риси та особливості міжнародної правосуб'єктності. Загальні ознаки суб'єктів міжнародного права.
2. Інститут міжнародної правосуб'єктності. Юридична природа суб'єкта міжнародного права.
3. Держава – основний суб'єкт міжнародного права. Юридичні характеристики держави. Обсяг міжнародної правосуб'єктності у простих (унітарних) і складних держав (федерації, конфедерації, унії). Основні права й обов'язки держав.
4. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій (похідна, спеціальна). Загальні права й обов'язки міжнародних організацій.
5. Міжнародна правосуб'єктність народу, який виборює створення незалежної держави.
6. Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квазідержави, вільні міста, Ватикан, Мальтійський лицарський орден).

Завдання для самостійної роботи (письмово) (3 год.)

I. З'ясувати та пояснити значення понять і термінів:

міжнародна дієздатність; міжнародна правоздатність; міжнародна деліктоздатність; міжнародна правосуб'єктність, суб'єкт міжнародного права, основні права і обов'язки суб'єктів міжнародного права, суверенітет, основний суб'єкт міжнародного права, похідний суб'єкт міжнародного права, первинний суб'єкт міжнародного права, універсальний суб'єкт міжнародного права, держава, міжнародна організація, міжнародна міжурядова організація, специфічне державоподібне утворення (квазідержава), спеціальний суб'єкт міжнародного права, народ, що виборює незалежність, фізична особа, юридична особа, нормотворчість, нормоздійснення.

Семінар 16. Юридичні характеристики інституту визнання в міжнародному праві (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття визнання в міжнародному праві (загальні положення).
2. Юридична природа інституту визнання. Конститутивна та декларативна теорії визнання.
3. Форми визнання.
4. Типи та засоби здійснення визнання.
5. Особливості акту невизнання в міжнародному праві, та його юридичні наслідки.

Самостійна робота (4 год.)

I. Пояснити значення понять і термінів:

міжнародне визнання; інститут визнання; визнання «de-ure»; визнання «de-facto»; визнання «ad hoc»; наочно засвідчене визнання; визнання, що припускається; зумовлене визнання; колективне визнання.

II. Проаналізувати наукові положення:

1. Synonym of recognition: identification; official agreement that an organization has authority to do things; agreement that something is true or legal: It's a new country, hoping for diplomatic recognition from the international community.

2. In international law, a sovereign state, sovereign country, or simply state, is a political entity that is represented by one centralized government that has sovereignty over a geographic area. **International law defines sovereign states as having a permanent population, defined territory, one government, and the capacity to enter into relations with other sovereign states.** See the following:

Shaw, Malcolm Nathan (2003). International law. Cambridge University Press. p. 178. Article 1 of the Montevideo Convention on Rights and Duties of States, 1 lays down the most widely accepted formulation of the criteria of statehood in international law. It note that the state as an international person should possess the following qualifications: '(a) a permanent population; (b) a defined territory; (c) government; and (d) capacity to enter into relations with other states.

According to the **declarative theory of statehood**, a sovereign state can exist without being recognised by other sovereign states, unrecognised states will often find it hard to exercise full treaty-making powers and engage in diplomatic relations with other sovereign states.

Sovereignty is a term that is frequently misused, L. Oppenheim said, «There exists perhaps no conception the meaning of which is more controversial than that of **sovereignty**.»

Sovereignty has taken on a different meaning with the development of the principle of self-determination and the prohibition against the threat or use of force as jus cogens norms of modern international law. The United Nations Charter, the Draft Declaration on Rights and Duties of States, and the charters of regional international organizations express the view that **all states are juridically equal and enjoy the same rights and duties** based upon the mere fact of their existence as persons under

international law. («Chapter IV Fundamental Rights and Duties of States». Charter of the Organization of American States. Secretariat of The Organization of American States.) Retrieved 21 November 2010. The right of nations to determine their own political status and exercise permanent sovereignty within the limits of their territorial jurisdictions is widely recognized.

Recognition. State recognition signifies the decision of a sovereign state to treat another entity as also being a sovereign state. Recognition can be either expressed or implied and is usually retroactive in its effects. It does not necessarily signify a desire to establish or maintain diplomatic relations. («Recognition», Encyclopedia of American Foreign Policy.)

In international law, however, there are a few theories of when a state should be recognised as sovereign: **Constitutive theory.** The constitutive theory of statehood defines a state as a person of international law if, and only if, it is recognised as sovereign by at least one other state. **Declarative theory. According to the Montevideo Convention (1933)** the declarative theory of statehood defines a state as a person in international law if it meets the following criteria: 1). a defined territory; 2) a permanent population; 3) a government and 4) a capacity to enter into relations with other states. gained by military force. Article 3 of the Montevideo Convention declares that political statehood is independent of recognition by other states, and the state is not prohibited from defending itself. (See: Martin Dixon. Recognition // Textbook on International Law. Seventh Edition. Oxford: University Press, 2013. P.132)

Рекомендована література:

Основна література.

Семінар 17. Визнання держав, урядів та інші види визнання (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Визнання та імунітет держав у міжнародному праві. Юридичні наслідки визнання.
2. Визнання урядів. Доктринальні погляди на визнання урядів. Визнання урядів у вигнанні.
3. Інші види визнання:
 - а) органів національного опору;
 - б) органів національно-визвольних рухів;
 - в) «повсталोї сторони» або «воюючої сторони»;
 - г) «організовані озброєні угруповання» та «антиурядові збройні сили».
4. Місце інституту визнання в зовнішній політиці України. Питання щодо визнання статусу самопроголошених, так званих «ДНР» і «ЛНР».
5. Статус невизнаних або частково визнаних держав.
6. Декларація Європейського Співтовариства «Керівні принципи визнання нових держав у Східній Європі і Радянському Союзі» від 16 грудня 1991 р.

Самостійна робота (4 год.)

I. Проаналізувати доктринальні положення:

1. Міжамериканська конвенція про права і обов'язки держав 1933р. (ст.3): «Політичне існування держави не залежить від визнання іншими державами. Навіть до визнання держава має право захищати свою цілісність і незалежність, приймати законодавчі заходи ... і визначати юрисдикцію та компетенцію своїх судів».
2. «Recognition of governments can also take place either de jure or de facto, and here it is the intention of the recognizing state that decides. De jure recognition signifies that a government has risen to power in a legitimate way; de-facto recognition, on the other hand, signifies that while a government may be in power

and thus constitutes a negotiating partner, the recognizing state is not very pleased with the way the government came into power. The classic example relates to British recognition of Nazi authority in Czechoslovakia; the British were pragmatic enough to recognize that the Nazis were in charge, yet still voiced their dissent at the illegitimate way in which they had assumed power» (The law of responsibility // Jan Klabbers. International Law. New York: Cambridge University Press, 2013. P. 74).

II. Визначити правові джерела наступних рішень:

1. 15 листопада 1983 р. Турецька Республіка Північний Кіпр проголосила себе незалежною державою і була визнана Туреччиною. Рада Безпеки ООН, глави держав Європейського Співтовариства і Комітет Міністрів Ради Європи ухвалили рішення про те, що декларація незалежності цього утворення «не має юридичної сили». Вони зажадали її «відгуку» і звернулися до всіх держав «не визнавати ніякої кипriotської держави окрім Республіки Кіпр» (Doc. UNO SC. 541 18.11.1983).

2. У серпні 2008 р., після закінчення військових дій в Грузії, Росія, а згодом Нікарагуа, Венесуела та Науру, офіційно визнали незалежність самопроголошених Абхазії і Південної Осетії. Грузія відмовляється визнати Абхазію і Південну Осетію незалежними країнами, і вважає їх грузинськими територіями. А дії Росії сприймаються як провокація і бажання додати легітимності неконституційним режимам правління. «Закликаємо міжнародне співтовариство зайняти тверду позицію відносно авантюрних дій російської сторони, оскільки ясно для всіх, до яких тяжких наслідків вони можуть привести», – заявив МЗС Грузії.

3. Влада України розглядає «ДНР» та «ЛНР» як терористичні організації, а учасників політичних і військових структур та утворень як сепаратистів і терористів. Генеральна прокуратура України оголосила «ДНР» та «ЛНР» терористичними організаціями, створеними «...для нападу на людей, для

залякування, вчинення диверсій, терактів, побиття і вбивства українських громадян».

ІІІ. Законспектувати статтю: Мицик В.В. Визнання в міжнародному праві: сучасна теорія та практика // Міжнародний правопорядок: сучасні проблеми та їх вирішення. Збірник матеріалів конференції «Міжнародний правопорядок: сучасні проблеми та їх розв'язання». До 125-річчя від дня народж. В. М. Корецького, 19. 02. 2015 р.; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Н. Денисова. Львів : СПОЛОМ, 2015. С. 50-59.

Рекомендована література:

Основна література.

Завдання для самостійної роботи :

Проаналізувати положення:

І.І. Лукашук пише, що здійснюючи повний суверенітет у межах своєї території, держава встановлює правопорядок, якому підпорядковані всі фізичні та юридичні особи, які там знаходяться... також юрисдикція держави впливає з її суверенітету і означає її законодавчу, судову та адміністративну владу, її обсяг і сферу дії. (Див.: Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: учеб.для студентов юр. фак. и вузов).

Ознайомитись та проаналізувати :

Резолюція Європейського Парламенту щодо ситуації в Україні від 17 липня 2014 року. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a89; статті 1, 2, 5, 19, 73, 132, 133, 156 Конституції України; стаття 110 Кримінального Кодексу України.

Основна література. Рекомендована література.

Семінар 18. правонаступництво держав як загальносистемний міжгалузевий інститут сучасного міжнародного права (4 год.)

Питання для обговорення :

1. Поняття правонаступництва. Підстави правонаступництва. Об'єкт (предмет) дії норм правонаступництва держав.
2. Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 року.
3. Дія міжнародних договорів при переході частини території від однієї держави до іншої, об'єднання держав, внаслідок відокремлення частини або частин території держави (поділ держави з продовженням існування держави-попередниці або її зникнення).
4. Принцип «*pacta sunt servanda*». Правонаступництво нових незалежних держав щодо багатосторонніх і двосторонніх угод. Принцип «*tabula rasa*».

Завдання для самостійної роботи :

1. Ознайомитись з текстом: Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. та законспектувати основні положення про правонаступництво держав щодо міжнародних договорів.
2. Ознайомитись та проаналізувати Закон України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 року.
3. Ознайомитись та проаналізувати договір «Про правонаступництво щодо зовнішнього державного боргу та активів Союзу РСР» від 4 грудня 1991 року.

Основна література.

Рекомендована література.

Семінар 19. Поняття та юридична природа міжнародно-правової відповідальності (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.
2. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння.
3. Міжнародні правопорушення.
4. Класифікація міжнародних правопорушень.
5. Суб'єкти міжнародної відповідальності і види міжнародно-протиправних діянь.

Завдання для самостійної роботи (6 год.)

I. Проаналізувати кейс:

Яким чином повинно вирішуватись питання про міжнародно-правову та карну відповідальності, якщо на територію дипломатичного представництва держави Б, що на території держави А, відбулося вторгнення агресивно налаштованих громадян держави А, ними вчинені хуліганські дії, які виразились у образі гідності дипломатичних агентів і нанесена матеріальна шкода у приміщенні представництва держави Б.

II. Проаналізувати: текст статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння (Резолюція ГА ООН Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння № 56/83 від 12.12. 2001 р. // A/RES/56/83)

URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf

III. Законспектувати основні положення розділів монографії проф. Лукашука И.И. Право международной ответственности. М.: Волтерс Клувер, 2004. С. 63–108; 165–278. Сторінки монографії див. в Інтернеті. URL: ce=gbg_ge_summary_r#v=onepage&q&f=false.

Рекомендована література:

Основна література.

Семінар 20. Види і форми міжнародно-правової відповідальності (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Види і форми міжнародно-правової відповідальності держав.
2. Обставини, що виключають відповідальність держав.
3. Відповідальність держави за шкідливі наслідки правомірної діяльності.
4. Відповідальність міжнародних організацій.
5. Тлумачення положень Тексту проекту статей про відповідальність міжнародних організацій 2011 року.

Завдання для самостійної роботи (5 год.)

I. Ознайомитись з працею та законспектувати: Василенко В. А. Объем, виды и формы ответственности государств за международные правонарушения // Ответственность государств за международные правонарушения. Киев, 1976. С. 193-234.

II. Ознайомитись з Текстом проекту статей про відповідальність міжнародних організацій // Доповідь Комісії міжнародного права. Шістдесят третя сесія (4 липня-12 серпня 2011 року). Генеральна Асамблея. Офіційні звіти. Шістдесят шоста сесія. Доповнення № 10 (A/66/10). URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/intorg_responsibility.pdf.

Рекомендована література:

Основна.

Додаткова до всіх тем.

Семінар 21. Санкції як спосіб імплементації відповідальності (4 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття та юридичні характеристики міжнародно-правових санкцій.
2. Типи, види і форми міжнародно-правових санкцій.
3. Міжнародно-правові санкції в системі колективної безпеки ООН.
4. Міжнародно-правові санкції, що здійснюються окремими державами, групами держав та міжнародними організаціями.
5. Міжнародні санкції щодо Росії (політичні, економічні, персональні), що почали застосовуватися у 2014 р., спрямовані на припинення агресії Росії проти України.
6. Умови правомірності застосування міжнародно-правових санкцій.
7. Режим та механізм застосування міжнародно-правових санкцій (його компоненти).

Самостійна робота (4 год.)

I. Ознайомитисьз працями:

- Василенко В. А. Режим применения международно-правовых санкций. Механизм применения международно-правовых санкций // Международно-правовые санкции. Киев, 1982. С. 126-208.
- Черниченко С. В. Санкционное международно-правовое принуждение // Теория международного права. Т. 1. Москва, 1999. С. 249-305.
- Закон України «Про санкції». Верховна Рада України; Закон від 14.08.2014 № 1644-VII/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1644-18/>

П. Визначити: Рада Безпеки ООН різко засудила запуск державою А ракетно-носія здатного нести ядерний заряд і планує найближчим часом ввести проти неї санкції. Які правомірні санкції може застосувати РБ ООН?

Рекомендована література:

Основна.

Додаткова до всіх тем.

Семінар 22. Контрзаходи як децентралізований механізм примусу до держави правопорушниці (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Поняття, особливості, підстави контрзаходів.
2. Мета та вимоги щодо застосування контрзаходів.
3. Юридичні зобов'язання, яких не торкаються контрзаходи.
4. Пропорційність, умови застосування та припинення контрзаходів.
5. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про застосування персональних, спеціальних, економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Самостійна робота (6 год.)

I. Взяти за основу при аналізі питань для обговорення Текст статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. Глава II «Контрзаходи» частини третьої «Імплементация міжнародної відповідальності держав» (статті 49–54) та Коментарі до статей глави «Контрзаходи». URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf

1. Письмова домашня робота для обговорення на семінарі: скласти схему «Система міжнародно-правових санкцій та контрзаходів: типи, види, форми».

II. Законспектувати основні положення розділу монографії: «Контрмеры и санкции» // Лукашук И.И. Право международной ответственности. С. 306–355.
URL: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z1287_page_20.html.

III. Нормативний матеріал. Ознайомитись: Рішення «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) від 2 вересня 2015 року. Введено в дію Указом Президента України від 16 вересня 2015 року № 549/2015.

URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0014525-15/page>.

Рекомендована література:

Основна.

Додаткова до всіх тем.

Контрольні запитання до змістового модуля 3.

1. Визнання держав. Теорії визнання держав.
2. Визнання урядів. Доктринальні погляди на визнання урядів.
3. Визнання урядів у вигнанні.
4. Визнання органів національного опору, органів національно-визвольних рухів.
5. Визнання органів «повсталोї сторони» або «воюючої сторони», «організованих озброєних угруповань» та «антиурядових збройних сил».
6. Форми визнання.
7. Типи та засоби здійснення визнання.
8. Місце інституту визнання в зовнішній політиці України. Питання щодо

визнання статусу самопроголошених, так званих «ДНР» і «ЛНР».

9. Статус невизнаних або частково визнаних держав.
10. Декларація Європейського Співтовариства «Керівні принципи визнання нових держав у Східній Європі і Радянському Союзі» від 16 грудня 1991.
11. Поняття та підстави правонаступництва.
12. Об'єкт дії норм правонаступництва.
13. правонаступництво держав щодо міжнародних договорів.
14. правонаступництво держав щодо державної власності.
15. правонаступництво нових незалежних держав щодо багатосторонніх і двосторонніх угод.
16. Співвідношення принципів «*pacta sunt servanda*» та «*tabula rasa*» у конвенціях про правонаступництва держав.
17. правонаступництво держав щодо державних архівів.
18. правонаступництво держав щодо державних боргів при різних видах зміни території держави попередника (боржника).
19. Режим вирішення питання боргу щодо нових незалежних держав.
20. Врегулювання проблем правонаступництва у зв'язку з припиненням існування СРСР.
21. правонаступництво України.
22. Поняття континуїтету в міжнародному праві.
23. Поняття міжнародної правосвідомості.
24. Суб'єкти міжнародної правосвідомості.
25. Структура міжнародної правосвідомості.
26. Функції міжнародної правосвідомості.
27. Роль міжнародної правосвідомості у міжнародній правотворчості і правореалізації.
28. Поняття, суб'єкти та стадії міжнародного правотворчого процесу.
29. Міжнародна нормотворча діяльність міжнародних організацій.
30. Принципи міжнародного правотворчого процесу. Класифікація принципів міжнародної правотворчої діяльності.
31. Односторонні акти держав у міжнародному правотворчому процесі. Види, форми та природа положень односторонніх актів держав.

32. Участь громадськості в міжнародному правотворчому процесі.
33. Кодифікація, як засіб здійснення правотворчої діяльності. Інкорпорація.
34. Поняття та правові засади реалізації норм міжнародного права
35. Форми, способи та зміст процесу реалізації норм міжнародного права.
37. Особливості реалізації норм міжнародного звичаєвого права.
38. Міжнародно-правовий механізм реалізації норм міжнародного права.
39. Внутрішньодержавний механізм реалізації норм міжнародного права.
40. Внутрішньодержавний інституційний механізм реалізації норм міжнародного права в Україні.
41. Поняття міжнародних правідносин.
42. Суб'єкти міжнародних правовідносин.
43. Зміст міжнародних правовідносин.
44. Об'єкт міжнародних правовідносин.
45. Юридичні факти і міжнародні правовідносини.

Змістовий модуль 4

Тема 17. Основи юрисдикції та міжнародне право

Лекція 18. Міжнародно-правові критерії визначення юрисдикції у міжнародному праві

1. Територіальний принцип та юрисдикція.
2. Принцип національності та юрисдикція.
3. Імунітет держави та юрисдикція.

Тема 18. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві

Лекція 19. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві

1. Концепція невід'ємності та неподільності прав.
2. Джерела міжнародного права захисту прав людини та основних свобод.
3. Наукова доктрина трьох поколінь прав людини (Карел Васак ЧССР, 1979 р.), Міжнародний інститут прав людини, (Страсбург).
4. Концепція четвертого покоління прав людини.

Тема 19. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання. Приклад: агресія Російської Федерації проти України.

Лекція 20. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання. Приклад: агресія Російської Федерації проти України.

1. Міждержавні збройні конфлікти. Міждержавні збройні конфлікти гібридного типу.
2. Поняття міжнародного спору і ситуації. Види міжнародних спорів. Загальна класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів.
3. Розділ VI Статуту ООН, Мирне розв'язання Спорів, стаття 33 (про перелік засобів вирішення міжнародного конфлікту).
4. Міжнародно-правова кваліфікація діянь Росії проти України (анексія та окупація Криму).
5. Сучасні міждержавні збройні конфлікти гібридного типу: правові аспекти (приклад, гібридна війна збройних сил Росії на сході України).

Тема 20. Сучасний глобальний правопорядок та теорія і практика трансформації міжнародного права (XX – XXI століття)

Лекція 21. Сучасний глобальний правопорядок та теорія і практика трансформації міжнародного права (XX – XXI століття)

1. Декларація та програма дій форуму тисячоліття «Ми, народи: зміцнення Організації Об'єднаних Націй в двадцять першому столітті» (26.05.2000)
Доповідь Генерального секретаря «Ми, народи: роль Організації Об'єднаних Націй в XXI столітті» (F/54/2000)

2. 60-е пленарне засідання 17 листопада 1989 ООН. Десятиріччя міжнародного права. //A/RES/44/23 A/RES/44/23//60th plenary meeting/. «Більш безпечний світ наша спільна відповідальність»: доповідь Групи високого рівня з питань загроз, викликів та змін. Генеральна Асамблея ООН Doc.: A/59/565, 2 December 2004, 302 pages.
3. Фрагментація міжнародного права: труднощі виникають у зв'язку з диверсифікацією та розширенням міжнародного права.

Доповідь дослідницької групи Комісії міжнародного права Об'єднаних Націй. A/CN.4/L.682/Add.1. 2 травня 2006. КОМІСІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА П'ятдесят восьма сесія. Женева, 1 травня – 9 червня та 3 липня – 11 серпня 2006р. Доповідь Дослідницької групи Комісії міжнародного права Мартті Коскенніємі.

Семінар 23. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Концепція невід'ємності й неподільності прав є природною для людини, індивіда.
2. Джерела міжнародного права захисту прав людини та основних свобод.
3. Наукова доктрина трьох поколінь прав людини (Карел Васак ЧССР, 1979р.), Міжнародний інститут прав людини (Страсбург).
4. Наукове дослідження «Четверте покоління прав людини: постановка проблеми» (Аврамова О., Жидкова О.): «Четверте покоління прав людини – це незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки на основі автономії людини (суверенна особиста сфера людини), у межах єдиного правового поля, норм релігії та моралі.

Завдання для самостійної роботи (4год.)

Ознайомитися та проаналізувати нормативні документи та доктрини стосовно прав людини:

1. Європейська конвенція з прав людини (Рим, 4.XI.1950). Текст англ. мовою, див. видання «European Treaty Series (ETS), № 5. Текст Конвенції включає поправки, внесені згідно з положеннями Протоколу № 3 (ETS, N 45), який набрав чинності 21.09.1976р. Протоколу №5 (ETS, N 55), який набрав чинності 20.12.1971р., і Протоколу № 8 (ETS, N 118), який набрав чинності 01.01.1990р., а також містить текст Протоколу № 2 (ETS, N 44), який відповідно до пункту 3 статті 5 цього Протоколу є складовою частиною Конвенції 21 вересня 1970 року, Європейської Конвенції основних прав та свобод людини, джерела міжнародного права захисту прав людини та основних свобод.
2. Наукова доктрина трьох поколінь прав людини (Карел Васак ЧССР, 1979р.), Міжнародний інститут прав людини, Страсбург).
3. Наукове дослідження (Аврамова О., Жидкова О.): «Четверте покоління прав людини – це незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки на основі автономії людини (суверенна особиста сфера людини), у межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії».

Основна література:

Рекомендована література

Додаткова література

Семінар 24. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання. Приклад: агресія Російської Федерації проти України (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Про конвенційну кваліфікацію «Міждержавні збройні конфлікти».
2. Про доктринальну кваліфікацію «Міждержавні збройні конфлікти».
3. Поняття міжнародного спору і ситуації. Види міжнародних спорів.
4. Загальна класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів.
5. Розділ VI Статуту ООН, Мирне розв'язання спорів, стаття 33 (про перелік засобів вирішення міжнародного конфлікту).
6. Міжнародно-правова кваліфікація діянь Росії проти України (анексія та окупація Криму).
7. Сучасні міждержавні збройні конфлікти гібридного типу: правові аспекти (приклад: гібридна війна збройних сил Росії: в Криму, на сході України).

Завдання для самостійної роботи (4год.)

1. Законспектувати: Розділ VI Статуту ООН, Мирне розв'язання спорів, стаття 33 (про перелік засобів вирішення міжнародного конфлікту).
2. Підготувати перелік нормативно документальних, наукових джерел вітчизняних та зарубіжних авторів з проблеми «Гібридні війни та міжнародне право».
3. Проаналізувати резолюцію 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН про визначення терміну «агресія».

У 1974 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 3314 (XXIX) про визначення «агресії». Стаття 1. «Агресія є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави, або яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом Організації Об'єднаних Націй, як це встановлено у визначенні» .

Стосовно акту агресії Російської Федерації проти суверенної держави України, окупація території суверенної держави України Автономної Республіки Крим резолюція ГА 3314 (XXIX) містить відповідь і кваліфікацію протиправних діянь РФ. Стаття 5, п. 2 «Агресивна війна є злочином проти міжнародного миру. Агресія тягне за собою міжнародну відповідальність». Стаття 5, п.3. «Ніяке територіальне придбання або особлива вигода, отримані в результаті агресії, не є і не можуть бути визнані законними» [7].

Таким чином, агресивні дії Російської Федерації створюють правові підстави для реалізації Україною свого невід'ємного права на індивідуальну та колективну самооборону, закріпленого у статті 51 Статуту ООН.

4. Проаналізувати Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Територіальна цілісність України» від 28 серпня 2014р., яка декларує про те, що "... посилаючись на передбачені у статті 2 Статуту зобов'язання всіх держав утримуватися в їхніх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави і вирішувати свої міжнародні суперечки мирними способами; також посилаючись на свою резолюцію 2625 (XXV) від 24 жовтня 1970р. про схвалення Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй; посилаючись на Заключний акт Конференції з безпеки і співробітництва в Європі, підписаний у Гельсінкі 1 серпня 1975р. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року (Будапештський меморандум), Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 року та Алмаатинську декларацію від 21.12.1991р. « підтверджує....свою прихильність до суверенітету, політичної незалежності, єдності і територіальної цілісності України в межах її визнаних на міжнародному рівні кордонів...» Пункт 5. підкреслює, що референдум, проведений в Автономній Республіці Крим та

місті Севастополі 16 березня 2014, не маючи законної сили «не може бути основою для будь-якої зміни статусу Автономної Республіки Крим і міста Севастополь». Пункт 6. закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи «не визнавати будь-які зміни статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополь на основі вищезгаданого референдуму і утримуватися від будь-яких дій або кроків, які можна було б розуміти як визнання будь-якого таким чином зміненого статусу».

Основна література:

Рекомендована література

Додаткова література

Семінар 25. Сучасний глобальний правопорядок та теорія і практика трансформації міжнародного права (XX – XXI стст.) (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Основні положення Декларації та програми дій форуму тисячоліття «Ми, народи: зміцнення Організації Об'єднаних Націй у двадцять першому столітті» (26.05.2000р.)
2. Основні положення Доповіді Генерального секретаря «Ми, народи: роль Організації Об'єднаних Націй у XXI столітті» (F/54/2000).60-пленарне засідання 17 листопада 1989р. ООН. Десятиріччя міжнародного права [//A/RES/44/23 A/RES/44/23//60th plenary meeting/](#).

Завдання для самостійної роботи (4год.)

Ознайомитися з основними положеннями запропонованих документів. Більш детальний аналіз планується здійснити самостійно, що стане предметом обговорень/дискусій в процесі подальшого вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне право».

1. A more secure world: our shared responsibility. Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Changes. United Nations General Assembly Doc.: A/59/565, 2 December 2004, 302 pages.
2. Фрагментація міжнародного права: труднощі виникають у зв'язку з диверсифікацією та розширенням міжнародного права. Доповідь Дослідницької групи Комісії міжнародного права Об'єднаних Націй A/CN.4/L.682/Add.1. 2 травня 2006 року Комісія міжнародного права, п'ятдесят восьма сесія, Женева, 1 травня – 9 червня та 3 липня – 11 серпня 2006р. , Доповідь дослідницької групи Комісії міжнародного права Мартті Коскенніемі.

Основна література.

Рекомендована література

Контрольні питання до змістового модуля 4.

1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.
2. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння.
3. Міжнародні правопорушення.
4. Класифікація міжнародних правопорушень.
5. Суб'єкти міжнародної відповідальності і види міжнародно-протиправних діянь.
6. Види і форми міжнародно-правової відповідальності держав.
7. Обставини, що виключають відповідальність держав.
8. Відповідальність держави за шкідливі наслідки правомірної діяльності.
9. Відповідальність міжнародних організацій.
10. Поняття та юридичні характеристики міжнародно-правових санкцій.
11. Типи, види і форми міжнародно-правових санкцій.
12. Міжнародно-правові санкції в системі колективної безпеки ООН.
13. Міжнародно-правові санкції, що здійснюються окремими державами, групами держав та міжнародними організаціями.
14. Міжнародні санкції щодо Росії (політичні, економічні, персональні), що почали застосовуватися у 2014 р., спрямовані на припинення агресії Росії проти України.
15. Умови правомірності застосування міжнародно-правових санкцій.
16. Режим та механізм застосування міжнародно-правових санкцій (їх компоненти).
17. Поняття, особливості, підстави контрзаходів.
18. Мета та вимоги щодо застосування контрзаходів.
19. Зобов'язання, яких не торкаються контрзаходи.
20. Пропорційність, умови застосування та припинення контрзаходів.
21. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) ».

22. Історія міжнародного правосуддя.
23. Історія створення та діяльність Постійної палати міжнародного правосуддя (1921 р.).
24. Правова основа діяльності, компетенція та судочинство Міжнародного Суду ООН (1945 р.).
25. Правова основа діяльності, компетенція та судочинство Міжнародного кримінального суду (2002 р.).
26. Правова основа діяльності, компетенція та судочинство Європейського Суду з прав людини.
27. Правова основа діяльності, компетенція та судочинство Суду Європейського Союзу.
28. Міжнародний арбітражний (третейський) суд. Конвенція про мирне врегулювання міжнародних сутічок від 5 (18) жовтня 1907 р. (розділ IV).
29. Поняття й сутність міжнародної законності.
30. Структура міжнародної законності (компонентна, предметна, суб'єктивна; юридична та інтегральна структури міжнародної законності).
31. Режим і принципи міжнародної законності. Критерії правомірності режиму міжнародної законності.
32. Поняття міжнародного правопорядку.
33. Основні функції та принципи функціонування міжнародного правопорядку.
34. Проблемні питання розвитку сучасного міжнародного права та перспективні засоби їх вирішення.
35. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання (приклад: агресія Російської Федерації проти України).
36. Розділ VI Статуту ООН, мирне розв'язання суперечок, стаття 33 (про перелік засобів вирішення міжнародних конфліктів).
37. Сучасний глобальний правопорядок та теорія і практика трансформації міжнародного права (XX – XXI століть).

38. Основні положення дослідників глобального права Теренса С. Холідея, Пола Осінського (США) про формулювання «глобалізація права».
39. Основні положення доктрини професора І.І. Лукашука та його дослідження «Глобализация, государство, право. XXI век».
40. Основні положення дослідження Пола Шиффа Бермана (Paul Schiff Berman США) «Від міжнародного права до права глобалізації».
41. Контекст «Декларації незалежності кіберпростору» поширений в Інтернеті (8 лютого 1996 р.).
42. Міжнародно-правова кваліфікація діянь Росії проти України (анексія та окупація Криму).
43. Сучасні міждержавні збройні конфлікти гібридного типу: правові аспекти (приклад: гібридна війна збройних сил Росії: в Криму, на сході України)
44. Міжнародно-правові концепції глобального права, право Інтернету або кіберправо.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	кількість годин
1	Семінар 1. Понятійно-категоріальний апарат міжнародного права	4
2	Семінар 2. Природа юридичної обов'язковості міжнародного права	4
3	Семінар 3. Джерела міжнародного права	4
4	Семінар 4. Система і структура міжнародного права	4
5	Семінар 5. Поняття норм міжнародного права та їхні види	4
6	Семінар 6. Норми <i>jus cogens</i> та зобов'язання <i>erga omnes</i>	4
7	Семінар 7. Місце норм міжнародного права у міжнародній нормативній системі	2
8	Семінар 8. Загальні принципи міжнародного права (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН)	2
9	Семінар 9. Поняття основних принципів міжнародного права	2
10	Семінар 10. Нормативний зміст основних принципів міжнародного права	4
11	Семінар 11. Співвідношення міжнародного та національного права	4
12	Семінар 12. Суб'єкти/актори міжнародного права. Сучасні концепції статусу фізичних та юридичних осіб в міжнародному праві	4

13	Семінар 13. Юридична сутність механізму міжнародно-правового регулювання	2
14	Семінар 14. Інститут міжнародної правосуб'єктності	4
15	Семінар 15. Юридичні характеристики інституту визнання в міжнародному праві	2
16	Семінар 16. Визнання держав, урядів та інші види визнання	2
17	Семінар 17. правонаступництво держав як загальносистемний міжгалузевий інститут сучасного міжнародного права	2
18	Семінар 18. Сучасне міжнародне право, глобальне право та кіберправо	4
19	Семінар 19. Види і форми міжнародно-правової відповідальності	4
20	Семінар 20. Санкції як спосіб імплементації відповідальності	4
	<p>Семінар 21. Контрзаходи як децентралізований механізм примусу до держави правопорушниці (2 год.)</p> <p>Семінар 22. Концепція прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві (2 год.)</p> <p>Семінар 23. Міждержавні збройні конфлікти та механізм міжнародно-правового регулювання (приклад: агресія Російської Федерації проти України) (2 год.)</p> <p>Семінар 24. Сучасний глобальний правопорядок та теорія і практика трансформації міжнародного права (XX – XXI століть) (2 год.)</p>	

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	кількість годин
1	Проблематика застосування сучасних методології вивчення та дослідження системи міжнародного права	7
2	Юридична природа сучасного міжнародного права	7
3	Правові норми міжнародного права	7
4	Основні та загальні принципи міжнародного права	7
5	Міжнародний договір. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р.	7
6	Міжнародний звичай (стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН)	7
7	Історія виникнення міжнародного права. Доктринальні підходи до періодизації міжнародного права.	7
8	Сучасне міжнародне право, глобальне право та кіберправо.	7
9	Міждержавні збройні конфлікти. Агресія РФ проти України приклад: агресія Російської Федерації проти України.	7
10	Створення ООН, прийняття Статуту ООН. Міжнародне право біполярної системи міжнародних відносин	7
11	Поняття актора (суб'єкта) міжнародного права. Визнання держав, урядів та інші види визнання	7
12	Концептуальні основи співвідношення міжнародного та національного права	8
13	Міжнародні договори Київської Русі IX – XIII ст.	7
14	Правовий статус фізичних та юридичних осіб в міжнародному праві	7
13	Врегулювання проблем правонаступництва у зв'язку з припиненням існування СРСР (25 грудня 1991 р.)	7
15	Міжнародний Суд ООН	7
16	Європейський Суд прав людини (Страсбург). Концепції прав людини та основних свобод у сучасному міжнародному праві	7
17	Міжнародне право як мультифункціональна та структурована система	7
18	Міжнародний правопорядок у системі міжнародних відносин	7
	Разом	141

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Тема 1. Проблематика застосування сучасних методологій вивчення та дослідження міжнародного права
Тема 2. Походження терміну «міжнародне право»
Тема 3. Поняття, юридична природа та сфера дії міжнародного права
Тема 4. Юридична сутність «jus gentium» як права «спільного для всіх народів»
Тема 5. Визнання та правонаступництво держав на прикладі: держава Україна
Тема 6. Статут ООН. Основні принципи міжнародного права
Тема 7. Міжнародне право прав людини
Тема 8. Механізм міжнародно-правового регулювання та його основні структурні елементи
Тема 9. Мирне вирішення міжнародних суперечок
Тема 10. Право міжнародних договорів
Тема 11. Міжнародний правопорядок у системі міжнародних відносин
Тема 12. Міжнародний захист прав та основних свобод людини. Європейський Суд прав людини (Страсбург)

ПИТАННЯ НА ІСПИТ

V СЕМЕСТР:

1. Поясніть значення «методологія юридичної науки».
2. Назвіть логічні прийоми у структурі методології пізнання та дослідження міжнародного права.
3. Походження терміну «міжнародне право» та визначення поняття «міжнародне публічне право».
4. Назвіть логічні прийоми у структурі методології пізнання та дослідження міжнародного права.
5. Походження терміну «міжнародне право» та визначення поняття «міжнародне публічне право».
6. Предмет, об'єкт та метод регулювання міжнародного права.
7. Особливості міжнародного права як системи права у порівнянні з національними системами права.
8. Природа юридично обов'язкової сили міжнародного права.
9. Поняття та функції сучасного міжнародного права.
10. Поняття міжнародного договору та його особливості як універсального джерела міжнародного права.
11. Поняття юридичної категорії «джерела міжнародного права». Поняття міжнародного звичаю та його особливості як універсального джерела міжнародного права.
12. Поняття, формування та способи встановлення існування *opinio juris*.
13. Поняття міжнародного договору та міжнародного звичаю, їх взаємодія.
14. Поняття загальних принципів права, визначення їх змісту, приклади (ст.38, п. с. Статуту МС ООН).
15. Поняття та форми допоміжних засобів для визначення міжнародно-правових норм, приклади (ст. 38 п. d. Статуту МС ООН).
16. Система і структура міжнародного права, основні характеристики.

17. Поняття та структура міжнародного права, галузі МП (визначення, приклади).
18. Поняття та структура міжнародного права, її головні елементи (визначення, приклади).
19. Поняття та сутність проблеми фрагментації і диференціації міжнародного права.
20. Поняття, структура та юридичні характеристики норм міжнародного права.
21. Класифікація міжнародно-правових норм: за місцем у системі; за сферою дії; за юридичною силою (приклади).
22. Класифікація міжнародно-правових норм: за характером нормативного припису; за функціями в системі; за формою і способом утворення; за строком дії (приклади).
23. Поняття імперативних норм (*jus cogens*) та особливості їх творення (приклади).
24. Поняття та особливості диспозитивних норм міжнародного права (приклади).
25. Поняття та зміст зобов'язання (*erga omnes*) приклади.
26. Концепція «м'якого права» (*soft law*) в доктрині міжнародного права (приклади).
27. Ієрархія норм міжнародного права.
28. Основне завдання та види кодифікації норм міжнародного права.
29. Поняття та співвідношення норм *jus cogens* та зобов'язань *erga omnes*.
30. Поняття, функції та перелік основних принципів міжнародного права.
31. Поняття та юридична природа основних принципів міжнародного права.
32. Юридичні характеристики принципу заборони застосування сили або загрози силою.
33. Юридичні характеристики принципу територіальної цілісності держав.
34. Юридичні характеристики принципу суверенної рівності держав.

35. Юридичні характеристики принципу непорушності державних кордонів.
36. Юридичні характеристики принципу мирного врегулювання спорів.
37. Юридичні характеристики принципу поваги прав та основних свобод людини.
38. Юридичні характеристики принципу рівноправності і права народу розпоряджатися власною долею (рівноправності і самовизначення народів).
39. Юридичні характеристики принципу сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.
40. Юридичні характеристики принципу співробітництва.
41. Юридичні характеристики принципу невтручання.
42. Теорія примату національного права над міжнародним.
43. Дуалістична теорія. проблеми співвідношення МП та ВП.
44. Теорія примату міжнародного над національним правом.
45. Теорія координації. проблеми співвідношення МП та ВП.
46. Міжнародне право про здійснення його норм у внутрішньодержавній сфері.
47. Концепція імплементації норм міжнародного права.
48. Концепція трансформації норм міжнародного права.
49. Концепція узгодження норм двох систем права на стадії правотворчості і реалізації норм права.
50. Конституційне право окремих держав щодо співвідношення національного та міжнародного права (приклад).
51. Національне законодавство України щодо питання про співвідношення міжнародного та національного права.
52. Юридичні техніки реалізації норм міжнародного права у національному праві.
53. Поняття міжнародної правосуб'єктності, суб'єкта міжнародного права та їх види.

54. Інститут міжнародної правосуб'єктності. Суб'єкти міжнародного права, їх юридична природа та юридичні характеристики.
55. Держава як основний суб'єкт міжнародного права (основні критерії правосуб'єктності держави).
56. Юридична природа міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій.
57. Міжнародна правосуб'єктність народу, який виборює створення незалежної держави.
58. Особливі (нетипові) суб'єкти міжнародного права.
59. Сучасні концепції щодо статусу фізичної особи в міжнародному праві.
60. Статус іноземних юридичних осіб в міжнародному праві.
61. Визначити та обґрунтувати: Чи є резолюції Генеральної Асамблеї ООН джерелом міжнародного права? Які акти міжнародних організацій є джерелами МП?
62. Надати юридичну класифікацію нормі міжнародного права: «Всі Члени ООН утримуються в їх міжнародних відносинах від загрози силою чи її застосування як проти територіальної недоторканості або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, не сумісним з цілями Об'єднаних Націй» (ст. 2, п. 4 Статуту ООН).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ (до всіх тем)

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
URL:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> із змінами № 1-рп/2016 від 15.03.2016р.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України «Про міжнародні договори України 2004 р.» (із змінами, внесеними згідно із Законом 05.06.2014).
URL:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice
United Nations, New York Office of Public Information 1972р.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р.
5. Статут Міжнародного Суду ООН від 26 червня 1945 р.
6. Паризька хартія для нової Європи від 21 листопада 1990 р.
7. Віденська Конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р.
8. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 р.
9. Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р.
10. Положення про Комісію міжнародного права від 21 листопада 1947 р.
11. Загальна декларація прав людини (резолюція 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН (10 грудня 1948 р.).
12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права та

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (19 грудня 1966 р.).

13. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.
14. Європейська соціальна хартія 1961 р.
15. Декларація про недопущення інтервенції та втручання у внутрішні справи держав від 9 грудня 1981 р.
16. Декларація про посилення ефективності принципу відмови від погрози силою або її застосування в міжнародних відносинах від 18 листопада 1987 р.
17. Закон України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р., №1543-ХІІ.
18. Договір про правонаступництво щодо зовнішнього державного боргу та активів Союзу РСР від 4 грудня 1991 р.
19. Угода про доповнення до Договору про правонаступництво щодо зовнішнього державного боргу та активів Союзу РСР від 13 березня 1992 р.
20. Угода про правонаступництво стосовно державних архівів колишнього Союзу РСР від 6 липня 1992 р.
21. Угода між Україною і Російською Федерацією про врегулювання питань правонаступництва стосовно зовнішнього державного боргу та активів колишнього Союзу РСР від 9 грудня 1994 р. (чинності не набула).
22. Fifty-ninth session Agenda item 55. Follow-up to the outcome of the Millennium Summit Note by the Secretary-General Kofi A.Annan. United Nations Doc.: A/59/565, 2 December 2004. Para 5.
23. A more secure world: our shared responsibility. Report of the High-level

Panel on Threats, Challenges and Changes. United Nations General Assembly Doc.: A/59/565, 2 December 2004, 302 pages.

24. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Утверждена резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года. URL<http://www.un.org/russian/document/declarat/summitdecl.htm>
25. Доклад Генерального секретаря «Ассамблея тысячелетия Организации Объединенных Наций: тематические рамки саммита тысячелетия». URL<http://www.un.org/russian/document/declarat/summitdecl.htm>
26. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/68/L.39 dsl 7 березня, 2014р. (Шістдесят восьма сесія) щодо територіальної цілісності України 1060731URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU00044.html
27. Організація Об'єднаних Націй. Десятиріччя міжнародного права листопад 1989р. A/RES/44/23 A/RES/44/23, 60th plenary meeting 60-е пленарне засідання.
28. Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні акти, прийнятий Комісією міжнародного права ООН в 2-му читанні 3 серпня 2001р.URL:[http://www.un.org/law/ilc/texts/State_responsibility_articles\(r\).pdf](http://www.un.org/law/ilc/texts/State_responsibility_articles(r).pdf)
29. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948р.
30. Конвенція про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30 листопада 1973 р.
31. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р.
32. Резолюція 808 від 22 лютого 1993 р. про створення Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території

колишньої Югославії.

33. Резолюція 808 від 22 лютого 1993 р. про створення Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території Руанди.
34. Резолюція 95 (I) Генеральної Асамблеї ООН «Ствердження принципів міжнародного права, що визнані Статутом Нюрнберзького трибуналу» від 11 грудня 1946р.
35. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн «осі» від 08 серпня 1945 р.
36. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р.
//Український часопис міжнародного права. 2002. № 1. С. 73-121.

Основна література (до всіх тем)

1. Анцелевич Г., Покрещук О. Міжнародне право: підручник. К., 2005.
2. Антонович М. Міжнародне право: навч. посібник. Київ, 2011.
3. Анцилотти Д. Курс международного права. Т.1. Москва, 1961.
4. Міжнародне публічне право. Харків: Одиссей, 2008.
5. Бирюков П.Н. Международное право. Москва, 2011.
6. Блищенко И. П., Дориа Ж. Прецеденты в международном публичном и частном праве. Москва, 1999.
7. Броунли Я. Международное право. В 2-х томах. Москва, 1977.

8. Буткевич О.В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права. Київ, 2003.
9. Буткевич В. Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: підручник / за ред. В.Г. Буткевича. К., Либідь, 2002. 608 с.
10. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть:учебник. Москва, Изд-во БЕК, 1997. 337 с.
11. Буткевич О. В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права. К.: Україна, 2003. 800 с.
12. Буткевич О. В. У истоков международного права. СПб.: Изд-во Р.Асланова «Юридический центр Прес», 2008. 881 с.
13. Буткевич О. В. Міжнародне право Стародавнього Світу. К.: Україна, 2004. 864 с.
14. Буроменський М. В. Міжнародне право: навч. посібник /за ред. М. В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
15. Василенко В. А. Основы теории международного права. Киев, 1988. С. 196-201.
16. Задорожній О. В. Антонович М. М., Бабін Б. В. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: монографія. 2014, 1016 стор.
17. Задорожній О. В. Анексія Криму – міжнародний злочин: монографія. Укр. асоц. міжн. права, Ін-т міжн. відносин Київ. нац. ун-ту імені Т. Шевченка, каф. міжнар. права. Київ: К.І.С., 2015. 678 с.
18. Задорожній О. В. Міжнародне право в міждержавних відносинах України і Російської Федерації 1991–2014: монографія. Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту імені Т. Шевченка, каф. міжнар. права. Київ: К.І.С., 2014. 960 с.

19. Задорожній О.В. Порухення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: монографія. Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, каф. міжнар. права. Київ: К.І.С., 2015. 712 с.
20. Задорожній О. В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України: монографія. Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту імені Т. Шевченка, каф. міжнар. права. Київ: К.І.С., 2014. 688 с.
21. Задорожний А. В. Российская доктрина международного права после аннексии Крыма: монографія; Укр. асоц. міжнар. права, Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту імені Т. Шевченка, каф. міжнар. права. Київ: К.І.С., 2015. 188 с.
22. Матіас Гердеген. Міжнародне право / пер. з німецької. К., 2011.
23. Курс международного права: в 7 т. / В.С. Верещетин, С.В. Виноградов, Г.М. Даниленко, гл. ред. В. Н.Кудрявцев. Т-7. М.: Наука, 1989-1993.
24. Тункин Г. И. Право и сила в международной системе. М.:Межд.отношения,1983. 200 с.
25. Дмитрієв А. І., Дмитрієва Ю. А., Задорожній О.В. Історія міжнародного права. К.: Вид. дім «Промені», 2008. 384 с.
26. Гроций Г. О праве войны и мира. Книга первая. URL: <http://www.civisbook.ru/files/File/Groziy.Kn1.pdf>.
27. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть: учебник. Москва, Изд-во БЕК,1997. 337 с.
28. Лукашук И. И. Международное право XXI века. Киев: Издательский дом «Промени», 2006. 640 с.
29. Тимченко Л. Д. Международное право. Вводный курс. Одесса, 2014.
30. Тункин Г. И. Теория международного права. Москва, 1970.

31. Тускоз Ж. Міжнародне право. Київ, 1998.
32. Ушаков Н. Международное право: учебник. М: Юрист, 2000. 304 с.
33. Фердросс А. Международное право. Москва, 1959.
34. Хайд Ч. Международное право, его понимание и применение Соединенными Штатами Америки. В 6-и томах. Москва, 1950-1954.
35. Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. Т. 1 (А-Д). Київ, 2014.
36. Мала енциклопедія міжнародного права /за ред. проф. Ю.Л. Бошицького. К.: Кондор-Видавництво, 2013. 440 с. Упорядники: к.ю.н., доцент М.О. Дей, доцент І.М. Проценко. ISBN 978-966-2781-54-0;
37. Brownlie I. Principles of Public International Law. 7 edn. Oxford, 2008.
38. James Crawford. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th ed. Oxford: University Press, 2012.
39. Cassese A. International Law. Oxford, 2005.
40. Malcolm N. Shaw. International Law. 7 edn. Cambridge, 2008. 3 print., 2010.
41. International Law. Edited by Malcolm D. Evans. 3rd ed. Oxford: University Press, 2010.
42. Koskenniemi Martti «Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from Diversification and Expansion of International Law». Report of the Study Group of the International Law Commission (2007), available at URL: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/20articles/1_9_2006.pdf.
43. Martin Dixon. Textbook on International Law. Seventh Edition. Oxford: University Press, 2013.
44. The Cambridge Companion to International Law / Crawford James and Martti Koskenniemi (eds.). Cambridge University Press, 2012.
45. Pierre-Marie Dupuy, Yann Kerbrat. Droit international public. 11-e editio

Paris:Dalloz., 2012.

46. International Law. Cases and materials. Third edition by Louis Henkin, Columbia University, School of law, Richard Crawford Pugh, Schachter, Hans Smit Columbia University, School of law; American Casebook Series; West Publishing Co, St.Paul,Mnn.,1993.1595 pages.
47. Ferdross A. International Law. M., 1959. С.429.
48. Oppenheim L. International Law T.II.– II/Т.1. М. 1949. pages 246.
49. W. Slomanson Fundamental Perspectives on International Law (Thomson Wadsworth, 6th ed. 2010). URL: spisok-literaturi.ru>...fundamental...international.bookdepository.com>Fundamental...on...Law...R-Slomanson.
50. From International Law to Law and Globalization. Paul Schiff Berman, Sandra Day O'Connor College of Law; Princeton University - Fellow in the Program on Law and Public Affairs, 2006-2007.Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 43, p. 485, 2005; URL:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=700668.
51. Динис Г. Теоретичні основи взаємозв'язків системи міжнародних відносин і підсистеми міжнародного права. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. Ужгород, 2011. Вип. №15. Част.1. С. 23–31. URL: uzhnu.edu.ua>uk/infocentre/get/2541.
52. Динис Г. Проблематика ефективності міжнародно-правового механізму регулювання міждержавних збройних конфліктів (на прикладі міждержавного збройного конфлікту Росії та Грузії 2008 р.). Науково-практичний журнал «Європейські перспективи». Харків: Спец. Вид-во «Юнеско», 2011. №3. С. 172-180. URL: kul-lib.narod.ru/bibl.files/chas-2011-2/279.pdf.
53. Динис Г. Міжнародно-правові концепції глобального права, права

інтернету або кіберправа та трансформації міжнародного права. Часопис Київського університету права. 2011. №2. С. 279–285. URL: kul-lib.narod.ru/bibl.files/chas-2011-2/279.pdf. PDF/AdobeAcrobat.

54. Динис Г. Концептуальні підходи до викладання міжнародного права у вищих навчальних закладах України. Український часопис міжнародного права. Науково-практичний журнал. ISSN 1814-3385. Спецвипуск: Проблеми викладання міжнародного права, 2013. С.29-34. URL: ua-znatok.com/pravo/5114/index.html; jusintergentes.com.ua/index.php/
55. Heorhiy Dynys The Effectiveness of International Legal Regulatory Mechanism and Globalization Processes During Economical Crises., pp.43-51; Monographi. GLOBALIZATION AND CRISES IN MODERN ECONOMY, The 1th Scientific volume. Edited by Vytautas Juščius/ Kaunas. UDK 339.9 Gl-117,2010.URL:<http://www.eeda.termalpodhajska.sk/publikacie/zborniky/Monografia-LITVA-EN.pdf> /
56. Heorhiy Dynys Ukraine and the Visegrad Four: Towards a Mutually Beneficial... Can the Visegrad Group: Vision via the International Legal Regualtion Mechanism. P.152-156. URL: <http://www.sfpa.sk/surec/static/pdf/kniha-ua-shengen-en.pdf>.
57. Динис Г. Агресія Російської Федерації проти України та міжнародно – правові зобов’язання ERGA OMNES Росії перед іншими державами та міжнародним співтовариством. Український часопис міжнародного права. Науково-практичний журнал. ISSN 1814–3385. Спецвипуск: Міжнародна науково-практична конференція «Інтереси України: міжнародно-правовий захист». Київ, 28-29 серпня 2014 року. С. 67–76.
58. Міжнародне право та гібридні війни. Круглий стіл/конференція Української Асоціації міжнародного права. Наукова доповідь зав.кафедри міжн. права ДВНЗ «УжНУ» Диниса Георгія «Сучасні міждержавні збройні конфлікти гібридного типу (на прикладі агресії РФ проти України)». URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=aCiODI83AV4&feature=youtu.be>

Інформаційні ресурси/Веб-ресурси

1. «Законодавство України» (Б. м.: б. и.) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=index>.
2. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Юридична бібліотека [Б. м. : б. и.]. URL: <http://pravo.biz.ua/>
4. URL: <http://www.president.gov.ua> – Президент України.
5. URL: <http://iportal.rada.gov.ua>. – Верховна Рада України.
6. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>. – Кабінет Міністрів України.
7. URL: <http://www.minjust.gov.ua/> – Міністерство юстиції України.
8. URL: <http://mfa.gov.ua/ua> – Міністерство закордонних справ України
Судова влада України <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> – Конституційний Суд України.
9. URL: <http://www.scourt.gov.ua> – Верховний Суд України
10. URL: <http://www.arbitr.gov.ua> – Вищий Господарський Суд України
11. URL: <http://www.vasu.gov.ua> – Вищий Адміністративний Суд України
Конституційні органи.
12. URL: <http://www.eisil.org/> – Vienna Convention on the Law of Treaties.
13. URL: <http://www.icj-cij.org> – Сайт Міжнародного суду ООН.
14. URL: www.un.org – сайт Організації Об'єднаних націй.
15. URL: <http://legal.un.org/ilc/> – сайт Комісії з міжнародного права ООН.

16. URL: <https://library.un.org>. – сайт бібліотеки ООН.
17. United Nations Juridical Yearbook. [un.org>law/UNJuridicalYearbook/](http://un.org/law/UNJuridicalYearbook/)United Nations Juridical Yearbooks of the International Law Commission . United Nations Treaty Collection Ceci est la page d'accueil de la Collection des traités des Nations Unies. 2014 TREATY EVENT: TOWARDS UNIVERSAL PARTICIPATION AND IMPLEMENTATION (23-25 September and 30 September-1 October 2014, United Nations Headquarters in New York). <https://treaties.un.org>.
18. United Nations Legislative Series. The present website will contain the United Nations Legislative Series, providing electronic versions of each of the twenty-five books within this series in both English and French, prepared by the Codification Division of the Office of Legal Affairs of the Secretariat of the United Nations. [legal.un.org>legislativeseries/index.html](http://legal.un.org/legislativeseries/index.html) United Nations Legislative Series
19. Summaries of Judgments, Advisory Opinions and Orders... The present website contains summaries of judgments, advisory opinions and orders of the International Court of Justice in all the official languages of the United Nations. It contains electronic versions of published volumes, covering the period 1948-2012...[legal.un.org>ICJSummaries/index.html](http://legal.un.org/ICJSummaries/index.html) .
20. United Nations Diplomatic Conferences. This website provides access to the official records of a series of diplomatic conferences, convoked by the United Nations in order to negotiate and adopt several treaties based on drafts worked out by the International Law Commission and considered by the Sixth (Legal) Committee of the General Assembly. URL:[legal.un.org>diplomaticconferences/](http://legal.un.org/diplomaticconferences/).
21. British Library: Online Gallery URL: <http://www.bl.uk/onlinegallery/index.html>

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

«МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО» (ОСНОВИ ТЕОРІЇ)

Модуль I;II

*** Поняття «джерела міжнародного права» Ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН містить наступну формулу:**

(@) Суд, який зобов'язаний вирішувати передані йому спори на підставі міжнародного права, застосовує: міжнародні загальні та спеціальні конвенції, норми яких визнають держави, які спорять; загальні принципи права, які визнають цивілізовані держави; міжнародні звичаї як доказ практики, визнаної як правова норма; судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів з МП різних народів як допоміжний засіб для визначення правових норм із застереженням, що рішення Суду обов'язкове лише для сторін, які беруть участь у даній справі і лише з даної справи;

) тільки міжнародні загальні та спеціальні конвенції, норми які визнають держави, які спорять;

) тільки загальні принципи права, які визнають цивілізовані держави.

*** Поняття міжнародного права – це:**

(@) міжнародне право – це система юридичних норм, які регулюють міждержавні відносини з метою забезпечення миру, прав людини та співробітництва. (Лукашук І. І.);

) міжнародне право – це сукупність юридичних норм та принципів які регулюють міждержавні відносини;

) міжнародне право – це сукупність юридичних норм та принципів які регулюють міжнародні відносини.

*** Класифікація міжнародно-правових норм здійснюється:**

@) а). за місцем у системі; б). за сферою дії; в). за юридичною силою; г). за характером нормативного припису; е). за функціями в системі; д). за формою й способом утворення; ж) за строком дії;

) за місцем у системі; за сферою дії;

) за функціями в системі.

*** Визначення суб'єкта міжнародного права:**

) це держава або міжнародна організація;

) це права та зобов'язання держави;

@) суб'єкт міжнародного права – самостійне утворення, яке завдяки своїм юридичним характеристикам здатне мати права та зобов'язання стосовно міжнародного права, брати участь у створенні та реалізації його норм.

*** Міжнародна система – це:**

) математична конструкція про моделювання міжнародних систем;

) формальні та неформальні зв'язки між акторами міжнародного права;

@) міжнародна система – гіпостазійний комплекс (система), який складається із суб'єктів міжнародних відносин системи МВ, регуляторів міжнародних відносин, тобто міжнародного права, що об'єднує їх в єдину комунікативну систему (академік Г. Шахназаров).

*** Підгрупа «суб'єкти міжнародних відносин» – це:**

) математична конструкція про моделювання міжнародних систем;

) фізичні та юридичні особи;

@) підгрупа «суб'єкти міжнародних відносин»: держави, союзи держав, державо-подібні утворення, народи, нації-народи, що борються за свою незалежність, міжнародні (міждержавні) організації, класи, партії, групи, рухи, засоби масової інформації, сила.

*** Підгрупа «детермінанти міжнародних відносин» – це:**

) різні події;

) події де-юре;

@) підгрупа «детермінанти міжнародних відносин» – це події; оцінка подій, умови, потреби, інтереси, наміри, мета, суспільна думка.

*** Міжнародний порядок – це:**

) міжнародні відносини та міжнародне право;

) тільки міжнародне право;

@) міжнародний порядок – стан динамічної відповідності міжнародних відносин їх організації, якісним характеристикам та співвідношенню сил на світовій арені.

*** Міжнародне право не є нормами права...**норми права лише накопичують тенденції минулих рішень. Вони не мають зв'язку з умовами сьогоденних проблем, що змінюються. Погляд на право як на норми слід відкинути, з огляду на розуміння права як процесу прийняття правових рішень, який не ставить за мету бути нейтральними або позбавленими ціннісних орієнтирів, а вимагає владності. Ця теза сформульована:

) професор Льюїс Генкін (США);

) професор Лукашук І.І, дослідник з Росії (України);

@) Розалін Гігінс (Великобританія), экс-голова Міжнародного Суду ООН.

*** Сучасне міжнародне право – це** створена та розвинута на основі погодження волі держав система юридичних норм для регулювання міжнародних відносин з метою забезпечення мирного співіснування держав, рівних прав та визначення народів – це:

) сучасна європейська концепція міжнародного права;

) неопозитивістська концепція міжнародного права;

@) соціалістична концепція міжнародного права.

*** За своєю внутрішньою структурою сучасне міжнародне право:**

@) являючись багаторівневим феноменом включає галузі міжнародного права, інститут міжнародного права, норму міжнародного права;

-) включає тільки міжнародно-правові принципи;
-) включає міжнародно-правові норми.

*** Принцип суверенної рівності держав закріплений у:**

@) Статуті ООН, згідно з яким «Організація заснована на принципі суверенної рівності всіх її членів» (п. 1 ст. 2), також у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, 1970 р.;

-) тільки у двосторонніх міждержавних договорах;
-) тільки у міжнародних конвенціях.

*** Латинський вираз *legem enim contractus dat* означає:**

- @) договір створює право;
-) без договору нема права;
-) договір означає право.

*** Політична ідея класового характеру права, яка була насильно імплементована у суспільстві в СРСР, призвела (Динис Г.):**

@) до підміни правового закону революційною правосвідомістю, класовою доцільністю, абсолютного заперечення інституту приватної власності, встановлення авторитарного тоталітарного контролю права людини з боку держави, так звану диктатуру пролетаріату тощо (Динис Г.);

-) підміни правового закону революційною правосвідомістю;
-) заборони приватної власності.

*** Дослідники глобального права** Теренс С. Холідей, Пол Осінський (США) сформулювали концептуальне бачення глобалізації права наступним чином:

) «глобалізація права може бути визначена як світова прогресія транснаціональних правових структур і дискурсів»;

) «глобалізація права може бути визначена як світова інтеграція міжнародних економічних відносин»;

@) «глобалізація права може бути визначена, як світова прогресія транснаціональних правових структур і дискурсів, які супроводжуються екстенсивністю, інтенсивністю, швидкістю і впливом. Ми пропонуємо, що теорія глобального проникнення закону потребуватиме не менше чотирьох умов стосовно глобалізації права»:

- глобалізація акторів (автор: держава);
- глобалізація механізмів (автор: механізм правового регулювання);
- глобалізація влади, структури (автор: глобалізація інституційних структур) та світової системи.

*** Латинський термін *rebus sic stantibus* означає :**

@) поки обставини не змінилися (застереження про можливість відмовитися від оговору у разі докорінної зміни обставин);

) необхідні зміни;

) ніяких змін.

*** Система міжнародного права – це:**

) цілісна правова система, що включає в себе правові підсистеми держав, політичні і дипломатичні домовленості з міжнародних правовідносин;

) міжнародно-правові звичаї і домовленості, прийняті міжнародним законодавством і виконуються суб'єктами міжнародних відносин;

@) система взаємозалежних галузей міжнародного права, об'єднаних загальними принципами, які також мають свої принципи і підрозділяються на інститути та підгалузі, що складаються з діючих норм міжнародного права, що регулюють відносини між його суб'єктами.

*** Латинський термін ante bellum означає :**

- @) до війни;
-) після війни;
-) під час війни.

*** Предмет регулювання міжнародного права – це:**

- @) система міждержавних відносин;
-) міжнародні політичні відносини;
-) міжнародні економічні відносини.

*** Віденська конвенція про право міжнародних договорів:**

-) прийнята державами у ООН (Нью-Йорк);
-) прийнята у Страсбурзі Радою Європи;

@) Віденська конвенція про право міжнародних договорів прийнята Віденською конференцією з права міжнародних договорів у 1969 р.

*** Латинський термін de lege lata означає:**

- @) за чинним законом;
-) проти закону;
-) за майбутнім законом.

*** Об'єктом міжнародно-правового регулювання є:**

@) правовідносини між міжнародними, міжурядовими і неурядовими організаціями, державами, націями і народами;

) публічні відносини суб'єктів міжнародного права з приводу матеріальних і нематеріальних благ, дій, утримання від дій;

) відносини між суб'єктами, що здійснюють дипломатичні та економічні зв'язки.

*** Види норм міжнародного права:**

) норми дипломатичного етикету, звичаю, резолюції міжнародних конференцій і організацій;

@) Jus cogens, універсальні, партикулярні, диспозитивні, імперативні, договірні, звичаєві норми;

) адміністративні, карні, цивільно-правові, процесуальні, але ускладнені іноземним елементом.

*** Латинський термін a priori означає :**

@) заздалегідь, спочатку;

) на початку речення;

) в кінці речення.

*** Міжнародна організація – це:**

) союз держав, які домовилися про співробітництво;

@) об'єднання держав, яке створене на основі міждержавної угоди, має колективні органи, самостійну волю та відповідає вимогам міжнародного права;

) союз держав, які створені у відповідності до вимог ООН.

*** Суб'єкти в міжнародному праві – це:**

) індивіди, транснаціональні корпорації, міжурядові і неурядові організації;

) суверенні держави, нації і народи, що борються за незалежність, міжнародні організації, державоподібні утворення, індивіди, транснаціональні корпорації, міжурядові і неурядові організації;

@) суверенні держави, нації і народи, що борються за незалежність, міжнародні організації, державоподібні утворення та фізичні особи за умови застосування методології синергетики та методу математичного аналізу ієрархій (Динис Г.).

*** Основними видами державного імунітету є:**

@) судовий, від попереднього забезпечення позову, від примусового виконання рішення, майновий;

-) абсолютний, функціональний (обмежений);
-) міжнародно-правовий, кримінальний, цивільний.

*** Кодифікація у міжнародному праві – це:**

@) офіційна систематизація чинних міжнародних договорів та звичаєвих норм міжнародного права з метою усунення прогалин, заміни застарілих норм, усунення контрадикцій;

-) механізм підбору норм міжнародного права в єдиний збірник;
-) аналог інкорпорації.

*** Латинський термін *mutatis mutandi* означає :**

@) з необхідними змінами;

-) ніяких змін;
-) те, що змінюється.

*** Сутністю міжнародного права є:**

@) координаційна правова природа джерел міжнародного права, що відображає інтереси глобального міжнародного співтовариства;

-) пріоритетна природа міжнародного права;
-) субординаційна природа міжнародного права.

*** правонаступництво у міжнародному праві означає:**

-) підписання міжнародного договору суб'єктами міжнародного права;
-) підпис державою самостійних заяв, односторонніх декларацій держави – суб'єктами міжнародного права;
- @) перехід прав та зобов'язань від однієї держави до іншої, який супроводжується територіальними змінами.

*** Засади доктрини континуїтету означає:**

- @) у спадщині втілена майново-правова особистість померлого; загальні, формальні і правила діяльності суб'єктів міжнародного права, які стоять в основі правонаступництва держав;
-) перехід прав та зобов'язань щодо нерухомого майна держав;
-) перехід прав держави щодо договорів.

*** Юридичний принцип *pacta sunt servanda* у міжнародному праві означає:**

-) невтручання у внутрішні справи;
-) всі держави рівні;
- @) договорів необхідно дотримуватися.

*** Основою міжнародно-правової суб'єктності держави є :**

-) права;
-) зобов'язання;
- @) суверенітет.

*** Термін «юрисдикція» означає :**

-) права держави;
-) зобов'язання держави;
- @) термін «юрисдикція» означає правоздатність держави, що по суті здатна захищати юридичні інтереси держави і відображає головні принципи державного суверенітету, рівності держави та невтручання у внутрішні справи.

*** За сферою дії юрисдикція є :**

-) універсальна;
-) територіальна;

@) за обсягом юрисдикція є територіальна та екстериторіальна (принцип громадянства).

*** За характером влади юрисдикція є :**

-) тільки судова;
-) тільки законодавча;

@) за характером влади – законодавча, судова, виконавча.

*** Юридичний термін *par in parem non habet imperium* означає:**

-) всі рівні;
-) всі в імперії рівні;

@) рівний над рівним не має влади.

*** Поняття держави означає:**

-) наявність території;
-) наявність населення;

@) поняття держави являє собою єдність трьох елементів – суверенної влади, населення та території (проф. Лукашук І.І.).

*** Згідно з міжнародним правом держава є юридичною особою, яка має:**

-) територію;
-) публічну владу;

@) згідно з міжнародним правом держава є юридичною особою, що має визначену територію та постійне населення під контролем власного уряду і це надає можливість вступати у формальні відносини з подібними особами (проф. Люїс Генкін).

*** Поняття правосуб'єктності держави означає:**

-) тільки права держави;
-) тільки зобов'язання державні;

@) поняття правосуб'єктності держави має два аспекти: правоздатність, тобто здатність мати права та зобов'язання згідно з міжнародним правом; дієздатність (здатність незалежно здійснювати права та зобов'язання) згідно з міжнародним правом.

*** Вперше термін *jus inter gentes* почав використовуватися у:**

-) римськими юристами;
-) американськими юристами;

@) вперше термін (*jus inter gentes*) почав використовуватися у контексті як сукупність норм публічного права у дослідників Й.Ольдендорпа та Ф. Вітторія.

*** Класичне міжнародне право сформоване державами для:**

-) підтримки системи міжнародних відносин;
-) регулювання всіх соціальних відносин;

@) класичне міжнародне право сформоване державами для регулювання міждержавних відносин, способами встановлення прав та обов'язків через механізми, що обмежують суверенну владу держави по суті.

*** Міжнародний правопорядок трактується:**

-) як міжнародна система;
-) в якості універсальної системи;

@) міжнародний правопорядок трактується як сукупність правовідносин, які формуються у відповідності до норм та приписів міжнародного права, зокрема основних загальновизнаних його принципів – норм, які мають імперативний характер загальнообов'язкового права (*jus cogens*).

*** Латинський термін *causa belli* означає:**

- @) причина війни;
-) сутність війни;
-) початок війни.

*** Сутність моністичної концепції міжнародного права полягає:**

-) в тому, що превалює примат міжнародного права;
-) в тому, що превалює примат (верховенство) внутрішнього права;
- @) в тому, що превалює примат міжнародного права або в тому, що превалює примат внутрішнього права.

*** Об'єкт права міжнародного договору – це:**

- @) відносини між суб'єктами щодо процесу укладання, сфери і часу дії та умов припинення дії міжнародного договору;
-) міждержавні відносини, держави, міжнародні організації та ін.;
-) держава.

*** Наукова доктрина історії походження міжнародного права** французького професора міжнародного права Жана Тускоза, який вважає, що «історію виникнення міжнародного права загалом можна представити трьома періодами в історії людства», а саме:

- @) I-й період включає час «від давніх часів до 476 р. – імперського експансіонізму і виникнення християнства» і «від 476 р. до 1492 р. – розвиток міжнародного права в християнському світі»; II-й період – час «від XV ст. до Першої світової війни»; III-й період – час «між двома війнами» і «з 1945 р. до наших днів»;
-) I період давніх віків; II період середніх віків; III – період сучасного міжнародного права;

) І період міжнародного права античного періоду; II період розвитку міжнародного права до XX ст.; III – період охоплює розвиток міжнародного права від середніх віків до сучасності.

*** Латинський вираз *par in paren non habet imperium* означає :**

-) рівний серед рівних;
- @) рівний над рівним не має влади;
-) рівний над рівними;
-) те, що змінюється.

*** Форма міжнародного договору :**

- @) не впливає на обов'язкову силу міжнародного договору;
-) впливає на обов'язкову силу міжнародного договору;
-) має обов'язкову юридичну природу.

*** Назва міжнародного договору:**

-) істотно впливає на юридичну природу договору;
- @) не впливає на юридичну природу прав та зобов'язань учасниць-держави;
-) тільки від назви міжнародного договору залежить обсяг прав та зобов'язань учасниць-держав міжнародного договору.

*** Латинський термін *locus standi* означає :**

- @) право стати перед судом;
-) зобов'язання стати перед судом;
-) відповідальність особи стати перед судом;
-) припинення дії міжнародного договору.

*** У Декларації 1970 року про принципи міжнародного права знайшли впровадження тільки такі принципи:**

@) 1) суверенна рівність; 2) рівноправність; 3) самовизначення народів; 4) невтручання у внутрішні справи; 5) незастосування сили; 6) мирне вирішення суперечок; 7) сумлінне дотримання зобов'язань, співробітництво;

) тільки: 1) суверенна рівність; 2) рівноправність;

) тільки: 1) мирне вирішення суперечок; 2) сумлінне дотримання зобов'язань, співробітництво.

*** Латинський термін *ipso facto* означає :**

@) в силу самого факту;

) в силу обставин;

) в силу подій.

*** Дипломатичне право – це:**

@) система міжнародно-правових норм, що визначають статус та діяльність дипломатичних представництв держав, акредитованих у країнах їхнього перебування;

) норми та принципи, які регулюють офіційні зносини держав;

) норми та принципи, які захищають дипломатів.

*** Норми міжнародного права – це:**

) певні правила регулювання міжнародних відносин;

@) загальнообов'язкові, формально визначені правила діяльності акторів міжнародного права, що встановлюють для них права та обов'язки;

) стандартні правила поведінки на міжнародній арені.

*** Латинський термін *ad hoc* означає :**

-) конкретний випадок;
- @) тільки певного (цього) порядку;
-) відносно чого.

*** Види визнання в міжнародному праві:**

) визнання держави, визнання уряду, визнання авторитету державного діяча, визнання міжнародного діяча, визнання наукової доктрини, визнання дії міжнародно-правової норми;

@) визнання держави, визнання уряду, визнання повсталі сторони, визнання органів національного звільнення;

) визнання претензій держави, визнання правоти за однією зі сторін міжнародної суперечки, дипломатичне і консульське визнання.

*** Організація Об'єднаних Націй створена:**

- @) на конференції у Сан-Франціско 26 жовтня 1945 р.;
-) на конференції у Нью-Йорку у 1945 р.;
-) на конференції у Велобританії у 1946 р.

*** Принцип непорушності державних кордонів:**

@) визнання існуючих кордонів, відмова від будь-яких зазіхань на ці кордони, відмова від яких-небудь територіальних домагань у даний момент і в майбутньому;

) державні кордони, визначені державами історично один раз, не підлягають будь-якій зміні;

) держава самостійно визначає свої кордони, правила перетинання і прикордонний режим.

*** Принцип незастосування сили чи погрози силою:**

) усі держави – члени Організації Об'єднаних Націй вирішують свої міжнародні суперечки мирними засобами таким чином, щоб не піддавати загрози міжнародний світ, безпеку та справедливість;

@) держави утримуються в їхніх міжнародних відносинах від погрози застосування сили як проти територіальної недоторканності, так і проти політичної незалежності держав;

) перш, ніж удатися до зброї, держави повинні звертатися, наскільки це дозволяють обставини, до мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

*** Міжнародно-правовий звичай – це:**

@) сформоване в міжнародній практиці правило поведінки, за яким суб'єкти міжнародного права визнають юридично обов'язковий характер;

) норма міжнародної ввічливості, за якою визнається юридично обов'язковий характер;

) неписана норма, дотримувана суб'єктами міжнародного права і закріплена в неформальних джерелах.

*** Латинський термін *dominium* означає :**

@) територіальний суверенітет, контроль, власність;

) головний;

) старший.

*** Презумпція юрисдикції (Jurisdictional Presumption) – це:**

@) класично держави презюмують надати валідарну/чинну/дійсну юрисдикцію, згідно з якою тягар доказів покладається на сторону, яка доводить протилежне;

) коли держава зобов'язана надати докази своєї правоти;

) коли держава зобов'язана захищатися у суді.

*** Галузь міжнародного права – це:**

@) є комплекс однорідних норм певного функціонального призначення, наприклад: право міжнародних договорів; право права людини;

) сукупність міжнародно-правових норм, що регулюють міжнародні відносини;

) міжнародно-правові норми, що регулюють міжнародні відносини.

*** Латинський термін *jus cogens* означає :**

@) імперативну норму права;

) юридичну міжнародну норму;

) міжнародну норму.

*** Види територій у міжнародному праві:**

@) державна територія, території з міжнародним режимом, території зі змішаним режимом;

) поверхні Земної кулі і космічних тіл, поверхні під морями й іншими водоймами;

) відкриті і закриті території, спеціалізовані території, території з подвійним режимом.

*** Періодизація виникнення і становлення міжнародного права, запропонована проф. Буроменським М.В:**

@) I. Від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648). II. Від Вестфальського конгресу до епохи Великої французької революції (межа XVIII – XIX стст.). III. Від епохи Великої французької революції до створення Версальської системи (1919-1939 рр.). IV. Від створення Версальської системи до наших днів (сучасна епоха): а) Версальська система (1919-1939 рр.); б) міжнародне право періоду протистояння тоталітаризму та демократії (1945 р. – кінець 80-х років); в) міжнародне право часів переходу до поліцентризму (з кінця 80-х років XX ст. – до наших днів);

) І період: від найдавніших часів до Вестфальського конгресу (1648).

II період: від 1648 року до сучасності;

) І період: від найдавніших часів до 1917 р. II період від 1917 р. до сучасної форми політичної відповідальності.

*** Латинський юридичний вислів *expressio unius est exclusio alteris* означає:**

@) пряме згадування в договорі виключає інші значення;

) пряме згадування в договорі не виключає інші значення;

) згадування в договорі не створює ніяких проблем.

*** Мирні засоби вирішення міжнародних суперечок:**

) погоджувальні комісії, мирні конференції, двостороння дипломатія, багатобічна дипломатія, човникова дипломатія;

@) переговори, консультації сторін, примирення, добрі послуги, посередництво, міжнародний арбітраж, судовий розгляд;

) зустрічі «без краватки», демонстрація сили держави шляхом передислокації власних збройних сил до границі, превентивна дипломатія, санкції за рішенням Ради Безпеки ООН.

*** Вперше термін «міжнародне право» був вжитий:**

@) Й.Ольдендорпом та Ф. Вітторіа;

) І. Бенґамом;

) Г. Гроцієм.

*** Апатриди – це особи, які мають:**

) подвійне громадянство;

@) це особи без громадянства;

) право притулку.

*** Міжнародний принцип «pacta sunt servanda» означає:**

- @) угоди треба дотримуватися;
-) дружнє ставлення до міжнародного права;
-) виконання міжнародних зобов'язань.

*** Поняття «інкорпорація» означає:**

-) прийняття особливого національного акту з метою забезпечення виконання державою норм МП;
-) переробка норм міжнародного договору відповідно до принципів національного права;
- @) включення норм міжнародного договору до внутрішнього права держави.

*** Латинський термін de lege ferenda означає:**

- @) відповідно до закону (договору), що має бути прийнятий;
-) те, що має бути;
-) те, що існує.

*** Декларація «Про державний суверенітет України» прийнята:**

- @) 16 липня 1990 р.;
-) 16 липня 1991 р.;
-) 16 липня 1992 р.

*** Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р.:**

- @) схвалений 1 грудня 1991 р.;
-) схвалений 24 серпня 1991 р.;
-) схвалений 24 серпня 1992 р.

*** Основні принципи юрисдикції – це:**

@) а) принцип територіальності; б) принцип національності; с) принцип захисту; д) принцип універсальності;

) принцип універсальності;

) принцип національності.

*** Латинський термін «*rebus sic stantibus*» означає :**

@) «ремарка до незмінних обставин», що дає одній договірній стороні чи кільком підставу для одностороннього розірвання договору в разі корінних змін обставин, які обумовлювали укладення договору і його дію;

) відповідно до закону (договору);

) те, що повинно бути; те, що існує.

*** Віденська конвенція про право міжнародних договорів:**

) прийнята ООН;

) прийнята Радою Європи;

@) Віденська конвенція про право міжнародних договорів прийнята Віденською конференцією з права міжнародних договорів у 1969 р.

*** Види відповідальності в міжнародному праві:**

) політична відповідальність, кримінальна відповідальність, цивільно-правова відповідальність;

@) політична відповідальність, матеріальна відповідальність;

) політична відповідальність, матеріальна відповідальність, дипломатична відповідальність.

*** До видів злочинів проти людяності відносяться:**

) міжнародний тероризм, незаконний обсяг наркотиків, рабство, колоніалізм, екоцид, піратство, захоплення заручників;

) агресія, погроза світу за допомогою агресії, підготовка до незаконного застосування збройної сили, застосування зброї масового знищення, пропаганда війни;

(@) геноцид, апартеїд, расизм і расова дискримінація, рабство, колоніалізм, екоцид.

*** Дипломатичні привілеї та імунітети – це:**

) особливі права та винятки із внутрішньодержавного законодавства країни перебування;

(@) система міжнародно-правових норм, які передбачають особливі права, винятки та переваги, що надаються іноземним дипломатичним і консульським представництвам, спеціальним місіям, постійним представництвам держав при міжнародних організаціях і місіях, делегаціям держав на міжнародні дипломатичні конференції та деяким іншим органам зовнішніх зносин, що є суб'єктами міжнародного права;

) тільки особливі права внутрішньодержавного законодавства країни-перебування.

*** Форми політичної відповідальності:**

) репатріація, рецесія, реституція;

) реституція, репарація, ресторація;

(@) сатисфакція, репресалія, реторсія.

*** Мирні засоби вирішення міжнародних суперечок:**

) погоджувальні комісії, мирні конференції;

(@)переговори, консультації сторін, примирення, добрі послуги, посередництво, міжнародний арбітраж, судовий розгляд;

) зустрічі «без краватки».

*** Міжнародна організація – це:**

) союз держав, які домовилися про співробітництво;

@) об'єднання держав, яке створене на основі міждержавної угоди, має колективні органи, самостійну волю та відповідає вимогам міжнародного права;

) союз держав, які створені у відповідності до вимог ООН.

*** Система міжнародного права – це:**

) цілісна правова система, що включає в себе правові системи держав, політичні і дипломатичні домовленості з міжнародних правовідносин;

) міжнародно-правові звичаї і домовленості, прийняті міжнародним законодавством, вони виконуються суб'єктами міжнародних відносин;

@) сукупність взаємозалежних галузей міжнародного права, об'єднаних загальними принципами, мають свої галузеві принципи і розділяються на інститути та підгалузі, що складаються з діючих норм міжнародного права, які регулюють відносини між його суб'єктами.

*** Об'єктом міжнародно-правового регулювання є:**

@) правовідносини між міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями, цивілізованими державами, націями і народами;

) публічні відносини суб'єктів міжнародного права з приводу матеріальних і нематеріальних благ, дій утримання від дій;

) відносини між суб'єктами, що здійснюють дипломатичні та економічні зв'язки.

*** Основні принципи міжнародного права:**

) принцип суверенної рівності держав, принцип невтручання у внутрішні справи;

) принцип виняткового і повного суверенітету держав над їхнім повітряним простором, принцип вільних польотів у відкритому повітряному просторі;

@) принцип суверенної рівності держав, принцип невтручання у внутрішні справи, принцип рівності і самовизначення народів, принцип незастосування сили чи погрози силою, принцип мирного врегулювання спорів, принцип непорушності кордонів, принцип територіальної цілісності держав, принцип поваги прав людини й основних свобод, принцип співробітництва держав, принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань (*pacta sunt servanda*).

*** Норми міжнародного права – це:**

@) загальнообов'язкові, формально визначені правила діяльності суб'єктів міжнародного права, що встановлюють для них права та обов'язки, реалізація яких забезпечується юридичним механізмом;

) загальні, формальні і правила діяльності суб'єктів міжнародного права;

) загальні, формальні і правила діяльності суб'єктів міжнародного права, реалізація яких забезпечується юридичним механізмом.

*** Методологія вивчення, дослідження міжнародного права – це:**

@) вивчення, дослідження системи методів та моделювання наукової діяльності дослідника;

) теоретична основа та способи організації пізнавального процесу, що характеризують пізнання в залежності від його загальних форм, можливостей пізнавальних засобів та механізмів, які зумовлюють логічну послідовність наукового дослідження;

) система філософсько-світоглядних підходів (матеріалістичний, ідеалістичний, діалектичний, метафізичний), методів (загальнонаукових, групових та спеціальних) та засобів науково-юридичного дослідження (емпіричні та теоретичні), а також вчення про їх використання в пізнанні праводержавних закономірностей.

@) методологія – це систематичний, теоретичний аналіз методів, що застосовуються до галузі дослідження, напр. міжнародного права. Як правило,

охоплює такі поняття, як парадигма, теоретична модель, фази та кількісні чи якісні методи.

*** Методи наукового пізнання міжнародного права – це:**

) система засобів, що поєднуються певними регулятивними принципами;
) цілеспрямована діяльність з формування і розвитку наукового знання про міжнародне право;

@) система способів формування наукової інформації з метою отримання знань про зародження, еволюцію міжнародного права у контексті цивілізаційного розвитку глобального/міжнародного співтовариства.

*** Інститут міжнародного права це:**

) особлива підсистема системи міжнародного права;
) особлива асоціація норм права, які можуть функціонувати в сфері суміжних об'єктів правового регулювання;

@) система відносно відокремлених норм в межах певної галузі міжнародного права, що регулюють окрему групу взаємозалежних міжнародних відносин.

*** Природа юридично обов'язкової сили міжнародного права – це:**

) забезпечення узгодженості, правомірності і обов'язковості дій держав;
) можливість суб'єктів міжнародного права користуватися встановленими правилами у своїх інтересах, обов'язки означають зобов'язання дотримуватись цих правил і не перешкоджати правомірному правокористуванню інших суб'єктів;

@) угода держав, згода міжнародного співтовариства в цілому на добросовісне виконання зобов'язань за міжнародним правом.

*** Поняття суб'єкта/актора міжнародного права – це:**

@) носій міжнародних прав та обов'язків, зміст яких обумовлений нормами міжнародного права;

) держави, нації та народи, що борються за національне визволення;

) міжнародні організації та державоподібні утворення.

*** Юрисдикція – це:**

) компетенція судових органів із розгляду цивільних, кримінальних та інших справ; коло справ, які даний суд має право розглядати й вирішувати;

) сфера застосування юридичних можливостей суб'єктом компетенції;

@) перелік питань, юридично визначених до компетенції державної установи або держави.

*** Європейська Конвенція прав людини та основних свобод – це:**

@) документ, прийнятий відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини;

) міжнародний правовий документ, що визначає права дітей в державах-учасниках;

) співробітництво держав у наданні взаємної допомоги в галузі правосуддя.

*** Міждержавний збройний конфлікт гібридного типу – це:**

@) високого рівня форма вирішення двосторонніх або мультисторонніх міждержавних спорів, що характеризуються застосуванням нерегульованих міжнародним гуманітарним правом збройної сили;

) будь-яка воєнна акція із застосуванням збройної сили;

@) На підставі Резолюції ГА ООН «Про визначення агресії» 1974 р. це – «Направлення державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили

проти іншої держави, бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави без офіційного визнання здійснених застосуванням збройної сили, використанням нерегулярних військових формувань» (Динис Г.).

*** «Гібридна війна», «гібридний конфлікт» – це:**

) конфлікт між найвищими політичними формами організації громадян із застосуванням сучасних засобів політичного, економічного, інформаційного впливу;

@) збройний конфлікт (приклад: антитерористична організація (АТО) на Сході України (окремі райони Луганської і Донецької областей) характерний наявними ознаками нового змішаного типу військових дій, а саме – «гібридної війни», які неврегульовані сучасним міжнародним гуманітарним правом (Динис Г.);

@) «гібридна війна», «гібридний конфлікт» – це несформовані правовідносини, учасниками яких є державні та недержавні актори, регулярні збройні сили, нерегулярні воєнізовані формування, що поєднують традиційні та нетрадиційні методи, терористичні засоби ведення війни з використанням новітніх видів озброєнь та високих інформаційно-комунікаційних технологій для дезорганізації, деморалізації збройних сил противника та населення на території державного утворення з метою отримання військово-політичної перемоги над противником (Динис Г.).

*** Визначення дефініції «глобальне право» залежить від відповідей на наступні запитання:**

@) дослідники Террі Холлідей і Павло Осінський (США) здійснили систематизацію різних напрямів наукових підходів щодо глобалізації права і сформулювали п'ять запитань, які потребують пошуку відповідей: 1. У який спосіб глобальні гравці створюють право? 2. Яким чином здійснюється влада

глобальними акторами (суб'єктами)? 3. Де розроблені глобальні закони і яким чином вони передані? 4. У яких сферах життя діє глобалізоване право? 5. Чи здійснюється глобалізація? (вчені Террі Холлідей і Павло Осінський (США);

) це система загальних загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, які встановлюються, охороняються і гарантуються державою з метою врегулювання найважливіших суспільних відносин;

) система міждержавних взаємодій, суб'єктами яких є держави і міждержавні та неурядові організації, приватні особи.